

KUZEY KIBRIS'TA DİN EĞİTİMİ ARAŞTIRMALARI I

Editör: Doç.Dr. Ümit KALKAN

KUZEY KIBRIS'TA DİN EĞİTİMİ ARAŞTIRMALARI I

Editör

Doç.Dr. Ümit KALKAN

yaz
yayınları

2024

KUZEY KIBRIS'TA DİN EĞİTİMİ ARAŞTIRMALARI I

Editör: Doç.Dr. Ümit KALKAN

© YAZ Yayınları

Bu kitabın her türlü yayın hakkı Yaz Yayınları'na aittir, tüm hakları saklıdır. Kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 sayılı Kanun'un hükümlerine göre, kitabı yayınlayan firmanın önceden izni alınmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz.

E_ISBN 978-625-6642-83-6

Temmuz 2024 – Afyonkarahisar

Dizgi/Mizanpaj: YAZ Yayınları

Kapak Tasarım: YAZ Yayınları

YAZ Yayınları. Yayıncı Sertifika No: 73086

M.İhtisas OSB Mah. 4A Cad. No:3/3

İscehisar/AFYONKARAHİSAR

www.yazyayinlari.com

yazyayinlari@gmail.com

info@yazyayinlari.com

İÇİNDEKİLER

KKTC’de Örgün Din Eğitimi ve DKAB Öğretim Programları.....	1
<i>Mehmet ERKAN</i>	
Kuzey Kıbrıs’ta Yaygın Din Eğitimi (Kurumsal Yapılanma ve Cami Hizmetleri)	25
<i>Volkan NURÇİN</i>	
KKTC’DE Meslekî Arapça Dersine Yönelik Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi	44
<i>Mehmet Ali Kılavuz ARAZ</i>	

"Bu kitapta yer alan bölümlerde kullanılan kaynakların, görüşlerin, bulguların, sonuçların, tablo, şekil, resim ve her türlü içeriğin sorumluluğu yazar veya yazarlarına ait olup ulusal ve uluslararası telif haklarına konu olabilecek mali ve hukuki sorumluluk da yazarlara aittir."

KKTC’DE ÖRGÜN DİN EĞİTİMİ VE DKAB ÖĞRETİM PROGRAMLARI

Mehmet ERKAN¹

1. GİRİŞ

Eğitim ve öğretim çeşitli öğretim kademelerinde belli plan ve programlar dâhilinde ülkelerin eğitim politikaları çerçevesinde uygulanmaktadır. Eğitimin amaçlarına ulaşması adına belli başlı plan ve programlara ihtiyaç duyulmakta ve bu doğrultuda alanlarına göre eğitim ve öğretim programları hazırlanmaktadır. Eğitim programı genel anlamda öğrencilerin yaşantılarını düzenleme işi olarak tanımlanmaktadır (Demirel, 2014). Öğrencilere bilgi, beceri ve davranışların kazandırılması işi ise hazırlanan öğretim programlarıyla gerçekleştirilmektedir (MEB, 2018). İyi bir eğitim programının özelliklerine bakıldığında program içeriğinde yer alan konuların güncel hayatta geçerli olması, bireyin veya toplumun ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte olması, yeteneklerin geliştirilmesine ve ortaya çıkarılmasına katkı sağlaması, konuların bilim ve teknolojinin getirdiği yeniliklerle ele alınması, öğretim yapılan yerin özelliklerin göz önünde bulundurulması gibi özellikler öne çıkmaktadır (Sünbül, 2011). Bu nedenle dünyada yaşanan gelişmeler, yenilikler ve değişimler eğitim yönünden de takip edilmekte ve değişimlere cevap verilebilmesi adına eğitim ve eğitimin önemli bir parçası olan öğretim programları da ihtiyaç duyulduğu yönlerde geliştirilmekte ve güncellenmektedir (Gürsel ve Sünbül, 2014). Öğretim programlarının amaçları

¹ Dr., Bağımsız Araştırmacı, mehmeterkan49@hotmail.com.tr, ORCID: 0000-0002-6251-8193.

incelendiğinde milli, manevi ve kültürel açıdan bireylerin yetiştirilmesi gibi ifadelerin öne çıktığı görülmektedir. Bu durum öğretim programlarının ulusal anlamda bireylerin yetiştirilmesi ve öz kültürlerin yeni nesillere aktarılmasının özellikle dikkate alındığını göstermektedir. Öğretim programlarının sistemli bir öğretimi uygulama ve bu öğretimde milli, manevi açıdan kendini bilen, ülkesindeki ve dünyadaki gelişmelerin farkında olan gelişmiş bir toplum oluşturma amaçları bulunmaktadır.

KKTC’de örgün din öğretimi okullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri aracılığıyla yürütülmektedir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ilkokul 4. sınıftan ortaöğretimin sonuna kadar tüm sınıflarda zorunlu veya seçmeli olarak uygulanan, öğrencilere dini bilgiler ve din kültürünü kazandırmayı hedefleyen bir derstir.

DKAB öğretim programı da bu derslerin etkili bir şekilde öğrencilere aktarılma yönünü sistematik bir şekilde ortaya koyan öğretim programıdır. KKTC’de biri 2016 yılında hazırlanmış diğeri ise 2023 yılında tekrar geliştirilerek hazırlanan iki DKAB öğretim programına rastlanılmaktadır. Bu öğretim programlarından önce KKTC’de Türkiye’den uyarlanan DKAB ders kitaplarına dayalı DKAB öğretimi gerçekleştirilmiştir. 2016 öğretim programından sonra ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar, gelişmeler ve öğretim sürecindeki bazı problemlerin önüne geçilmesi adına daha iyi bir öğretim programı oluşturmak amacıyla DKAB öğretim programı 2023 yılında tekrar güncellenmiş ve 2023-2024 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır.

Bu çalışmanın amacı 2016 yılında hazırlanan ve 2017-2018 eğitim-öğretim yılında uygulanmaya başlayan, 2023 yılında ise tekrar güncellenen temel eğitim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programlarının genel yapıları,

amaçları, eğitim yaklaşımları, öğrenme alanları, kazanım sayıları ve ders saatleri açısından aralarındaki farkların incelenmesidir. Ayrıca 2016 yılı öğretim programıyla ilgili uygulamada yaşanan problemlere ilişkin yapılan araştırmalar ışığında 2016 yılı öğretim programına göre 2023 yılı öğretim programında ne gibi önlemlerin alındığının incelenmesi ve analiz edilmesi hedeflenmiştir. Bu amaçla araştırmacının DKAB öğretim programlarıyla ilgili araştırmacılara alandaki boşluklar ve çalışma ihtiyacı olan konular hakkında bilgi sunması ve ortaya çıkacak genel eğilimleri ve bilgi birikimlerini bütüncül olarak ortaya koyması beklenmektedir. Ayrıca araştırmacının bundan sonra yapılacak din eğitimi program geliştirme çalışmalarına da katkı sağlaması amaçlanmıştır.

Bu çalışmada araştırma modellerinden nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Araştırma modellerinden nitel araştırmalar daha çok derinlemesine ve ayrıntılı manaların ortaya çıkartılmasında kullanılırken nicel araştırmalar daha çok yaygın ve genel yönelimleri ortaya koymada kullanılan bir yöntemdir. Nitel araştırmalar doküman analizi, görüşme ve gözlem gibi veri toplama teknikleriyle olayların doğal ortamlarında gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya çıkarılmasını hedefleyen bir araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Doküman incelemesi araştırmalarda veri setini oluşturan birincil ya da ikincil kaynak olarak belirtilen çeşitli dokümanlara ulaşarak bu kaynakların incelenmesi ve analiz edilmesi olarak tanımlanabilir (Özkan, 2021). Bu araştırmada bilgilere ulaşılması adına veri toplama tekniklerinden doküman incelemesi metodu kullanılmıştır. Doküman incelemesi için ilk önce konu ile ilgili araştırmalar yapılmıştır. Daha sonra 2016 yılında hazırlanan temel eğitim DKAB öğretim programı ve 2023 yılında güncellenerek uygulamaya konulan temel eğitim DKAB öğretim programları çevrimiçi temin edilerek incelenmiş ve analiz edilmiştir.

2. KUZEY KIBRIS TÜRK CUNHURİYETİ'NDE ÖRGÜN DİN EĞİTİMİ

1974 Kıbrıs barış harekâtından sonra Kıbrıs Türk halkının bir devlet şemsiyesi altında birleşmesi adına 1975 yılında Kıbrıs Türk Federe Devleti kurulmuştur. Kıbrıs Türk halkının kendi adına kararlar alabildiği ve bağımsız olarak kendi kendisini yönetme adına ilk ortamın olduğu Kıbrıs Türk Federe Devleti dönemi milli eğitim açısından da ilk kapsamlı toplantı olan Birinci Eğitim Şurasının düzenlendiği dönem olmuştur (Cicioğlu, 1983). 1983 yılında kurulan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin bugünkü eğitim sisteminde Kıbrıs Türk Federe Devleti döneminde atılan adımların katkısı bulunmaktadır. Bunun yanında Osmanlı döneminden günümüze kadar gerek Kıbrıs Cumhuriyeti dönemi, gerek Kıbrıs Türk Federe Devleti dönemi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti dönemlerinde Kıbrıs Türk halkı eğitim konusunda Türkiye'yi model almış ve ulusal eğitim sistemi adına atılan adımlar Türkiye Cumhuriyeti eğitim sistemleri esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Günümüzde de KKTC ve Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim alanında olduğu gibi diğer farklı alanlarda da işbirlikleri devam etmektedir. Nitekim İngiliz döneminden günümüze kadar eğitim alanında Türkiye'de yapılan reformlar kısa zamanda adada da kendini hissettirmiş, Türkiye'de din eğitimine yönelik yapılan olumlu veya olumsuz değişimler büyük ölçüde Kıbrıs'ta da uygulanmıştır (Atalay, 2004).

KKTC'de örgün din öğretiminin yasal dayanağı Anayasada belirtilen “Din eğitimi ve öğretimi devletin gözetim ve denetimi altında yapılır.” (KKTC Anayasası, 1985: 23/4) hükmüne istinaden uygulanmaktadır. Ayrıca KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Yasası'nın 19. maddesine göre “Millî eğitimde laiklik esastır. Bu ilkeye ters düşmemek koşuluyla öğretim kurumlarında din kültürü eğitimi yapılabilir.” açıklamasına

dayanılarak ilkokul, ortaokul ve liselerde din eğitimiyle ilgili derslerin yasal olarak uygulanmasına zemin hazırlanmıştır (Atalay, 2003). Görüldüğü gibi KKTC Anayasasının ilgili maddesinde din öğretimiyle ilgili herhangi bir zorunluluk ifadesi yer almamaktadır. Din öğretimiyle ilgili yasalarda herhangi bir zorunluluk durumunun olmamasının KKTC’de dönem dönem din eğitimiyle ilgili bazı tartışmalara yol açtığı görülmektedir (Erkan, 2023). Ancak tüm tartışmalara rağmen KKTC’de din öğretimiyle ilgili Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri yıllarca uygulanmaya devam etmiştir. KKTC’de eğitim sistemi 5+3+4 olarak uygulanmakta ve ilkokullarda 4. ve 5. sınıflarda, ortaokullarda 6. 7. ve 8. sınıflarda DKAB dersleri uygulanmaktadır. Liselerde ise seçmeli olarak DKAB dersleri yeterli sayıda öğrencinin seçmesiyle veya DKAB dersine yönelik lise idarelerinin yaklaşımlarına göre uygulanabilmektedir. Günümüzde KKTC’de örgün din eğitimi amacıyla Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri ilkokullarda ve ortaokullarda zorunlu olarak uygulamada yer alırken liselerde ise seçmeli olarak uygulanabilmektedir. Günümüzde KKTC’de devlet okulu olarak 81 ilkokul, 28 ortaokul 20 lise ve 12 mesleki ve teknik lise bulunmaktadır. Bu okullardan ortalama olarak ilkokullarda toplam 16193, ortaokullarda toplam 10234 ve liselerinde toplam 13053 öğrenci eğitim görmektedir (Mebnet, 2022).

Günümüzde KKTC’deki DKAB dersleriyle ilgili en önemli iki problemten biri topluma yönelik öğretim programı sorunu, diğeri ise alanında uzman yerli DKAB öğretmeni sorunu olduğu ifade edilebilir. Öğretim programı ile ilgili bilgilere öğretim programları başlıkları altında yer verileceği için ikinci önemli problem olan DKAB öğretmeni problemine kısaca değinmek gerekmektedir. Bu problem ilkokullarda ve ortaokullarda iki farklı boyutta karşımıza çıkmaktadır. İlkokul 4. ve 5. sınıf müfredatında bulunan DKAB derslerinin sınıf

öğretmenleri tarafından uygulanması esas alınmış fakat gerek öğrencilerden gerekse velilerden edinilen bilgilere göre 4. ve 5. sınıflarda DKAB dersleri ya başka derslerle doldurulmakta veya etkinlik saati olarak uygulanmaktadır. İlkokullarda derslerin uygulanmayışının yanı sıra ders öğretmenlerinin de DKAB öğretmeni olmaması ve ders için alana hâkim olmayan öğretmenlerin görevlendirilmesi problem boyutunu daha açık göstermektedir. Bu durum öğretim programının uygulanmasını önemli ölçüde etkilediği görülmektedir.

DKAB öğretmenleriyle ilgili bir diğer problem boyutu ise ortaokullarda DKAB derslerini uygulanmasında görev alan öğretmenlerin %95'inin Türkiye'den görevli olarak gelmesidir. Türkiye'den görevli olarak gelen öğretmenlerin kendi ifadelerine göre öğretmenler 4 yıllık süre için KKTC'de görevlendirilmekte fakat KKTC'nin sosyo-kültürel yapısını tanımaları, yerel dil ve anlam barındıran ifadeleri öğrenmeleri iki yıl gibi bir zamanın geçmesine neden olmaktadır. Bu nedenle KKTC'deki DKAB öğretmenleri; KKTC toplumunu daha önce tanımama durumlarını ve görev sürelerinin yarısının toplumu anlamaya ve tanımaya çalışmalarıyla geçirmelerini önemli bir dezavantaj olarak görmektedirler (Erkan, 2023). Esasında ortaokullarda DKAB derslerini uygulayabilecek yerli DKAB öğretmenlerinin bulunmaması nedeniyle böyle bir uygulama geliştirilmiş ve bu noktada Türkiye'den gelerek tüm iyi niyetleriyle DKAB öğretmenliği yapan kıymetli öğretmenler ve kıymetli idareciler takdir edilmesi gerekmektedir. Fakat burada dikkat edilmesi gereken hususun KKTC'de alanında uzman yerli DKAB öğretmeni kendisinin yetiştirmesi gerektiği ve eğitimde çok önemli bir unsur olan zamanın verimli kullanılmasıdır.

Kısaca verilen bu bilgilerden sonra KKTC'de örgün din eğitimini ilkokul, ortaokul ve liselerde olmak üzere üç farklı başlık altında inceleyebiliriz.

2.1.İlkokullarda Din Öğretimi

İlkokullarda 4. ve 5. sınıflarda uygulanan DKAB dersleri sınıf öğretmenleri tarafından karşılanmaktadır. Haftada bir saat olarak uygulanan dersler uzun yıllar Türkiye’de uygulanan DKAB öğretim programları ve ders kitaplarından faydalanılarak yürütülmüştür. Bünyesinde birçok farklı dini inanç ve etnik grupları barındıran KKTC’de özellikle ilkokullarda tüm öğrencilerin DKAB derslerine katılmaları zorunlu tutulmuştur. Ancak öğrenci velilerinin resmi taleplerine istinaden farklı dine mensup öğrenciler DKAB derslerinden muaf olabilmektedir (Nurçin 2019).

İlkokullarda DKAB derslerinin sınıf öğretmenleri tarafından yürütülmesi dersin uygulanması açısından bir takım problemlere neden olmaktadır. Nitekim sınıf öğretmenlerinin yeterli din eğitimi formasyonuna sahip olmadıkları, DKAB ders saatlerinin diğer derslerin telafi saati olarak kullanılması, DKAB ders saatlerinin etkinlik ya da boş zaman olarak değerlendirilmesi gibi nedenlerle ilkokullarda DKAB derslerinde hedeflenen verimin elde edilmediği görülmektedir (Atalay, 2003; Nurçin 2019). İlkokullarda sınıf öğretmenlerinin DKAB derslerini uygulamalarıyla ilgili gerekçe olarak KKTC’de öğretmen yetiştiren kurum olan öğretmen akademisinin son yarıyılında haftada bir saat din dersinin bulunması gösterilmektedir. Öğretmen akademisinin son yarıyılında aday öğretmenlere din dersini okutan öğretim üyesinin ise sosyal bilgiler derslerini okutan öğretim üyesi olduğu görülmektedir (Nurçin, 2012). Geçmişten günümüze kadar devam eden bu uygulamayla öğretim sürecinde en önemli unsurlardan biri olan öğretmenin kendi alanı olan bir dersti yürütememesi veya başka alanda uzman olan öğretmenlerin uzmanlık alanları dışında olan bir dersin öğretimiyle sorumlu tutulmaları önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

KKTC'nin kuruluşundan günümüze kadar diğer birçok öğretim programında olduğu gibi DKAB öğretim programları ve ders kitapları da Türkiye'den faydalanılarak KKTC'de uygulanmıştır. Ancak Türkiye'deki DKAB derslerinin öğretim programları ve ders kitapları haftalık iki saat uygulanacak şekilde hazırlanmıştır. Bu durum KKTC'de haftada bir saat olan DKAB dersleri açısından ayrı bir problemi meydana getirmiştir. Nitekim uygulanması esas alınan öğretim programının süre yetersizliğinden dolayı yetiştirilmesi mümkün olmamıştır. Aynı şekilde hazırlanan DKAB ders kitapları içeriği de ders süreleriyle uyumsuz olduğundan DKAB derslerinin yüzeysel veya eksik uygulanmasına zemin hazırlanmıştır (Öztürk, 1996; Erkan, 2023). Ayrıca günümüzde KKTC ilkokullarında ortalama toplam 1693 öğrenci bulunmaktadır (Mebnet, 2022). Bu öğrencilerin anayasal hakları olan din öğretimlerinden mahrum bırakılması bir diğer önemli problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüm bu sorunların giderilmesi ve KKTC'ye özgün yeni DKAB öğretim programı geliştirme düşüncesiyle 2016 yılında yeni öğretim programı geliştirilmiştir. Yalnız geliştirilen yeni öğretim programının da Türkiye'de 2010 yılında hazırlanan DKAB öğretim programından uyarlanarak geliştirildiği ve içerik olarak çok fazla değişiklikler yapılmadığı görülmüştür.

İlkokullardaki DKAB dersleriyle ilgili tüm bu olumsuz intibain yanında KKTC'de resmi kurumlarca DKAB dersine gereken hassasiyetin gösterilmediği, derslerle ilgili takiplerin yapılmadığı, ders uygulansa da uygulanmasa da öğrencilerin ders notlarının her zaman tam puan olarak verildiği görülmektedir (Atalay, 2003). KKTC'de ilkokullarda DKAB dersleriyle ilgili; alanında uzman öğretmen sorunu, derslerin uygulanıp uygulanmadığıyla ilgili takip, öğretim programı, ders kitapları gibi genel problemlerin yaşandığı ve benzer problemlerin günümüzde de devam ettiği ifade edilebilir.

2.2.Ortaokullarda Din Öğretimi

KKTC’de DKAB derslerinin en istikrarlı uygulandığı öğretim kademesinin ortaokullar olduğu söylenebilir. İngiliz döneminden KKTC dönemine kadar örgün din eğitimiyle ilgili derslerin uygulanmaması, derslerin konferans şeklinde uygulanması, derslerin farklı branş öğretmenleri tarafından yürütülmesi, ders materyallerinin eksikliği vb. (Nurçin, 2019) nedenlerle ortaokullarda yaşanan problemlerin çoğu günümüzde aşılmış durumdadır.

KKTC’nin ilanından itibaren uzun yıllar ortaokullardaki DKAB dersleri Türkiye’den görevli olarak gelen T.C. Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı din görevlileri tarafından yürütülmüştür. 2008-2009 yıllarına kadar DKAB derslerini yürüten din görevlileri Türkiye ve KKTC’nin eğitimde iş birliği protokolü çerçevesince Türkiye’den görevlendirilen DKAB öğretmenlerinin gelmesiyle peyderpey yerini öğretmenlere bırakmıştır. Din görevlilerinin DKAB derslerine yaklaşımları olumlu ve özverili olsa da asıl alanlarının öğretmenlik olmaması, eğitim formasyonuna sahip olmamaları ve KKTC halkı ile kendileri aralarında oluşan kültürel farklılıklardan dolayı öğretim açısından zaman zaman bazı problemler meydana gelmiş (Atalay, 2003) ve bu noktada KKTC’de DKAB öğretmenlerinin görevlendirilmesiyle bu konunun çözümü sağlanmaya çalışılmıştır.

İlkokullarda olduğu gibi ortaokullar için de DKAB derslerinin zorunlu olarak uygulanmasıyla ilgili yasal bir zorunluluk bulunmamaktadır. Bu nedenle DKAB derslerinin zaman zaman ortaokullarda seçmeli dersler arasında olması gerektiğiyle ilgili söylemlere rastlanılmaktadır. Nitekim değişen siyasi yönetimler de DKAB derslerinin zorunlu ve seçmeli olmasıyla ilgili çeşitli kararlar alınmış ve 2005-2009 yıllarında DKAB dersleri seçmeli olarak uygulanmıştır. DKAB derslerinin

seçmeli uygulandığı yıllarda ise bazı ortaokullarda DKAB derslerine yer verilmediği görülmüştür (Nurçin, 2019). 2009 yılından günümüze kadar ise DKAB dersleri zorunlu bir ders olarak eğitim programında sürekli yerini almıştır.

Günümüzde ortaokulların tüm sınıflarında (6, 7, 8) DKAB dersleri uygulanmaktadır. Her sınıf için zorunlu olarak haftalık bir saat ders süresi olan DKAB dersleri DKAB öğretmenleri tarafından uygulanmaktadır. Ortaokullardaki DKAB dersleri 5'i KKTC vatandaşı olan DKAB öğretmenleri, 19'u ise Türkiye'den görevli olarak gelen DKAB öğretmenleri tarafından yürütülmektedir. Kıbrıs Türk toplumu ve Türkiye toplumu arasında çok önemli kültürel farkların olmadığı düşünülse de realitede durum böyle değildir. 1571 yılında Türkiye'den göç eden Müslüman Türk aileler yaklaşık 450 yıl farklı din, kültür ve medeniyetten olan insanlarla beraber azınlık statüsünde yaşamıştır. Bu durum geçen süreçte kültürel ve toplumsal değişimi meydana getirmiştir. Bu nedenle günümüzde de Türkiye'den KKTC'ye gelen DKAB öğretmenleri öğretim sürecinde adaptasyon problemleri yaşamakta ve toplumu tanıyana kadar hemen hemen görev sürelerinin yarısı dolmaktadır (Erkan, 2023). KKTC'de yerli DKAB öğretmenlerinin çok az sayıda olması milli eğitim ve işleyişi açısından ayrıca bir problem teşkil etmektedir.

Görüldüğü gibi DKAB derslerinin uygulanması açısından en istikrarlı kademe olan ortaokullarda günümüzde en önemli yaşanan sorunların toplumun sosyokültürel yapısına hâkim yerli DKAB öğretmeni, öğrencilere hitap edecek ders kitapları ve öğretim programı noktasında olduğu ifade edilmelidir. Nitekim ortaokullarda uygulanan DKAB öğretim programı ve ders kitapları da ilkokullarda olduğu gibi Türkiye'den uyarlanarak öğretim sürecine dâhil edilmiştir. Fakat öğretim programlarının ve ders kitaplarının toplumun yapısına yönelik olması gerektiği düşünüldüğünde KKTC'de DKAB

öğretim sürecinde bazı sorunlar kaçınılmaz hale gelmektedir.

2.3.Liselerde Din Öğretimi

KKTC’de liselerde uygulanan DKAB dersleri ilkök ve ortaokullarda uygulanan derslerine nazaran daha düzensiz ve sistemsiz olduğu ifade edilebilir. İlkokullarda uzmanlık alanı olmayan öğretmenler tarafından DKAB dersleri uygulanması tercih edilse de sürekli zorunlu ders olarak programda yerini almıştır. Ortaokullarda da bir dönem seçmeli hale getirilen DKAB dersleri uzun yıllar istikrarlı bir şekilde uygulanmaya devam etmiştir. Liselerde 2005 yılına kadar zorunlu uygulanması gereken dersler arasında gösterilen DKAB dersleri zorunlu tutulmasına rağmen 2001-2003 yıllarında KKTC’de bulunan liselerin %2’sinde ancak uygulanabilmiştir (Nurçin, 2019). 2005 yılında ortaokullarla beraber liselerde seçmeli dersler statüsüne alınmış, 2009 yılında ortaokullarda tekrar zorunlu uygulanmaya başlayan DKAB dersleri liselerde seçmeli olarak kalmaya devam etmiş ve aynı uygulama seçmeli olarak günümüzde de devam etmektedir. KKTC’nin ilanından 2005 yılına kadar DKAB derslerinin zorunlu olduğu yıllarda çoğu liselerde dersler uygulanmasa da derslerin uygulandığı bazı liselerde farklı branş öğretmenleri tarafından ders saatleri doldurulmuş, bazı liselerde ise din görevlileri tarafından dersler uygulanmaya çalışılmıştır. 2009 yılından itibaren Türkiye’den gelerek ortaokullarda görev yapan DKAB öğretmenleri lise idarelerinin talepleri doğrultusunda bazı liselerde de DKAB derslerini yürütmektedir.

Liselerde uygulanan DKAB dersleri haftada bir saat seçmeli olarak lise programlarında yerini almıştır (Mebnet, 2021). Liselerde DKAB derslerinin uygulanmasında yukarıda da değinildiği üzere en önemli konu derslerin liselerin büyük bir kısmında uygulanmamasıdır. Derslerin uygulanmama sebebi ise lise idarelerinin DKAB derslerini seçmeli dersler arasına

almaması gösterilmektedir. Dersin seçildiği az ayda lisede ise dersin açılmasıyla ilgili yapılan başvurular ve baskılar sonucu olduğu görülmektedir (Nurçin, 2019).

Görüldüğü gibi örgün din eğitimi açısından KKTC'nin kuruluşundan günümüze kadar liselerde istikrarlı ve sistemli bir şekilde öğretimin olmadığı ifade edilebilir. Kısa bir dönem zorunlu olarak uygulanması esas alınan DKAB derslerinin tüm okullarda uygulanmaması, öğretmen yetersizliğinden dolayı derslerin farklı branş öğretmenleri tarafından geçiştirilmesi ve günümüzde seçmeli olmasına rağmen çoğu liselerde DKAB derslerinin seçmeli dersler arasında yerini almaması gibi olumsuzluklar KKTC'de liseler adına önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmelidir.

3. KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NDE DKAB ÖĞRETİM PROGRAMLARI

Kıbrıs'ta Osmanlı hâkimiyeti döneminde tüm Osmanlı coğrafyasında eğitim-öğretim benzer ve merkezi olarak yürütülürken Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanından sonra da Kıbrıs İngiliz yönetimi altındayken Kıbrıs Türkleri eğitim-öğretim açısından Türkiye'yi takip etmeyi sürdürmüştür. Kıbrıs'ta İngiliz dönemi ve Kıbrıs Cumhuriyeti döneminden KKTC'nin ilanına kadar okullarda uygulanan din eğitiminde zaman zaman farklılıklar olsa da okullarda uygulanacak ders içeriklerini eğitimden sorumlu makamlar belirlemiştir. Tam anlamıyla öğretim programı niteliğinde olmasa da hangi sınıflara, haftada ne kadar süreyle hangi derslerin verilmesi gerektiği yönünde programlar hazırlanmıştır. Bu minvalde bir öğretmen olan Hasan Behçet tarafından 1969 yılında kaleme alınan “Kıbrıs Türk Maarif Tarihi (1571-1968)” adlı çalışma elimize ulaşan en eski eğitim ve öğretim bilgilerini ihtiva eden önemli bir çalışmadır. Bu çalışma bir eğitim ve öğretim programı

niteliğinde olmasa da Osmanlı idaresinden Kıbrıs Türk Federe Devleti döneminin hemen hemen yarısına kadar okul sayıları, öğrenci sayıları, hangi sınıflarda hangi derslerin uygulandığı, eğitim-öğretime dair sorunlar, eksikler, öğretmen maaşları gibi bilgileri ihtiva eden bir çalışma niteliğindedir.

KKTC dönemine gelindiğinde ise öğretim programlarının olduğu gibi Türkiye'den aktarılacak suretiyle KKTC'de uygulandığı görülmektedir. Esasen yakın zamana kadar DKAB öğretim programlarından ziyade Türkiye'nin geliştirmiş olduğu DKAB ders kitaplarının takibiyle DKAB derslerinin yürütüldüğü söylenebilir. Yakın zamanda KKTC'deki DKAB öğretmenleriyle ilgili tarafımızca yapılan çalışmada (Erkan, 2023) DKAB öğretmenleri; KKTC'de öğretim programının olmadığı ya da öğretmenlere öğretim programı niteliğinde bir programın verilmediği ve dolayısıyla öğretim programını incelemeleri gibi bir durumun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. DKAB öğretmenlerinin uygulamada sadece ders kitaplarını ele aldıkları ve öğretim programıyla ilgili bilgilerinin olmadığı görülmüştür. Her ne kadar uygulanmasıyla ilgili gerekli takipler yapılsa da KKTC MEB Talim ve Terbiye Dairesi bünyesinde biri 2016 yılında diğeri ise 2023 yılında yayımlanmış olan iki DKAB öğretim programına yer verilmiştir. 2016 yılından itibaren uygulanması esas alınan öğretim programının geliştirilerek 2023 yılından itibaren uygulanması esas alınmıştır.

Öğretim programlarının aşağıda ele alındığı bölümlerde 2016 yılında hazırlanan ve günümüzde KKTC'de uygulanmakta olan DKAB öğretim programları; gerekçeleri, amaçları, program çıktıları, temel yaklaşımları ve ünite kazanımları incelenmiş, analiz edilmiş ve 2016 KKTC DKAB programıyla 2023 yılında yeniden güncellenen DKAB öğretim programının arasındaki değişikliklerin tespitlerine yer verilmiştir. Ayrıca KKTC'deki öğretim programlarının Türkiye'deki öğretim programlarıyla

benzer ve farklı yönleri incelenmiştir.

3.1. 2016 Yılı DKAB Öğretim Programı

2016 yılında geliştirilen temel eğitim (4, 5, 6, 7 ve 8. sınıf) DKAB öğretim programı 2017-2018 eğitim öğretim yılından itibaren KKTC’de uygulanmaya başlamıştır. 2016 DKAB öğretim programı incelendiğinde programın eğitimsel ve din bilimsel olmak üzere iki temel husus üzerinde temellendirildiği görülmektedir. Eğitimsel yaklaşım açısından öğrencilerin problem çözebilecekleri, araştırma yapabilecekleri, keşfedebilecekleri, çözüm geliştirebilecekleri ve öğrencilerin ders içerisinde aktif oldukları öğrenci merkezli yaklaşım tercih edilmiştir. Din bilimsel yaklaşım olarak ise Kur’an ve hadis merkezli tüm dini oluşumları kapsayan mezheplerüstü yaklaşım tercih edilmiştir. Öğretim programının temel yaklaşımları açısından Türkiye’deki 2010 DKAB öğretim programıyla benzerlik gösterdiği ifade edilmelidir.

2016 öğretim programının öğrenme alanlarına bakıldığında ise programdaki öğrenme alanlarının İnanç, İbadet, Ahlak, Hz. Muhammed, Kur’an-ı Kerim ve diğer dinler olarak belirlendiği görülmektedir. Öğrenme alanları açısından 2016 yılı KKTC DKAB öğretim programının 2010 yılı Türkiye DKAB öğretim programıyla arasında büyük oranda benzerlik bulunmaktadır. 2010 yılı Türkiye öğretim programındaki öğrenme alanları “İnanç, İbadet, Hz. Muhammed, Kur’an ve yorumu, Ahlak ve Din ve Kültür”den oluşmaktadır. Bu yönüyle bakıldığında öğrenme alanları açısından KKTC 2016 DKAB öğretim programında Türkiye programından farklı olarak diğer dinler ve Kur’an ve yorumu öğrenme alanında farklılıklar gözlenmiştir.

2016 yılı DKAB öğretim programının amaçları, temel eğitim yaklaşımları, hedefleri ve öğrenme alanları açısından bakıldığında öğretim programının Türkiye’nin 2010 yılı

ilköğretim DKAB öğretim programından yararlanılarak hazırlandığı ve KKTC'ye uyarlanarak geliştirildiği ifade edilebilir. Birçok yönden Türkiye'deki öğretim programına benzerliği bulunsa da KKTC 2016 DKAB öğretim programının Türkiye 2010 yılı öğretim programından ayıran en belirgin özelliklerin ünite ve konu dağılımlarında olduğu görülmektedir. Aşağıda yer alan tablo 1'de KKTC 2016 yılı öğretim programının ünite ve konu dağılımlarına yer verilmiştir.

Tablo 1. 2016 Yılı KKTC DKAB Öğretim Programı Öğrenme Alanları ve Ünite Başlıkları

Öğrenme Alanı	4. Sınıf	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf
İnanç	İslam Dininin temel inanç esaslarını öğreniyorum	Allah'ı tanıyorum	Allah'ın meleklerini öğreniyorum	Ahirete imanı öğreniyorum	Kader ve kazaya imanı öğreniyorum
İbadet	İslam'daki Başlıca İbadetleri tanıyorum	İslam temiz olmayı öğütler	Namaz ibadetini öğreniyorum	Oruç, sadaka ve zekât ibadetini öğreniyorum	Hac ve kurban ibadetini öğreniyorum
Ahlak	İslam sevgi ve barış dinidir	İslam güzel davranışlar yapmayı öğütler	İslam kötü davranışlardan kaçınmayı öğütler	İslam kötü alışkanlıklardan kaçınmayı öğütler	Dinin hak ve özgürlüklerle ilişkisini öğreniyorum
Hz. Muhammed	Peygamberlik ve Hz. Muhammed'i Öğreniyorum	Hz. Muhammed'in ailesinin örnek davranışlarının öğreniyorum	Hz. Muhammed'in hayatını öğreniyorum	Hz. Muhammed'in hayatından davranış örnekleri öğreniyorum	Hz. Muhammed ve Ehl-i Beyt sevgisini öğreniyorum
Kur'an-Kerim	Müslümanların kutsal kitabı Kur'an'dır	İslam Dininde Kur'an-ı Kerim'i öğrenmek ve okumak ibadettir	Kur'an'ın oluşumu ve yapısını tanıyorum	Kur'an İnsanlara öğüt verir	İslam düşüncesindeki yorum biçimlerini öğreniyorum
Diğer Dinler	Yaşayan Dünya Dinleri coğrafyasını tanıyorum	Hristiyanlığı tanıyorum	Yahudiliği tanıyorum	Uzak doğu dinlerini tanıyorum	Dinlerarası ilişkileri öğreniyorum

Tablo 1'de görüldüğü gibi 2016 yılı öğretim programının öğrenme alanlarına göre konu dağılımlarına yer verilmiştir.

Konu dağılımları yönünden Türkiye'deki 2010 yılı öğretim programına göre 2016 yılı KKTC öğretim programının farklılaştığı ifade edilebilir. Bu durumun nedenleri arasında KKTC'deki DKAB derslerine verilen sürenin ve KKTC'deki öğrencilerin Türkiye'deki öğrencilere göre dini bilgi açısından ön bilgilerinin daha zayıf olmasından kaynaklanmasıdır. Öğretim programında içerik açısından yapılan değişikliklere göre oldukça değerli olan 2016 öğretim programının uygulanmasında bir takım problemlerle karşılaşıldığı görülmüştür (Erkan, 2023). Bu problemlerin en temelinde ifade edilmesi gereken yukarıda ifade edildiği gibi ders sürelerinin yetersizliği konusudur. Nitekim KKTC'de DKAB dersleri için ayrılan süre haftalık bir saat ile sınırlıdır. Haftalık bir saatlik süre içerisinde tüm konuların uygulanmasının çok zor olduğunu ifade eden KKTC'deki görevli DKAB öğretmenleri, süre yetersizliğinin yanında öğrencilerin dini terim ve kavramlar yönünden ön bilgilerinin olmamasının da ayrıca bu durumu daha çok etkilediği ifade etmiştir. Ayrıca 2016 yılı öğretim programı incelendiğinde genel program çıktıları dışında gerek kazanım sayılarına gerek de ders sürelerine ilişkin herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir. Bu durum da programın eleştirilmesini etkileyen diğer etkenlerden biridir. Bir diğer önemli etken ise konunun başında ifade edildiği gibi KKTC'de ilkokul 4. ve 5. sınıflarda DKAB derslerinin diğer branş öğretmenleri tarafından uygulanmasıdır. Nitekim kendi alanı olmayan öğretmenlerin DKAB öğretim programına hâkim olmaları ve öğretim programı üzerinden öğretim gerçekleştirmesi KKTC adına pek mümkün değildir. DKAB öğretmenleriyle ilgili yaptığımız çalışmada ilkokullarda DKAB derslerinin uygulanmadığıyla ilgili öğrencilerden ve velilerden bilgiler alındığı ifade edilmiştir (Erkan, 2023).

3.2. 2023 Yılı DKAB Öğretim Programı

KKTC’de günümüzde uygulanmakta olan ilkokul ve ortaokul DKAB öğretim programı 2023 yılı KKTC MEB Talim ve Terbiye Dairesi tarafından onaylanan ve ilan edilen öğretim programıdır. 2023 yılı DKAB öğretim programının gerekçeleri incelendiğinde gerekçelerin bireysel ve toplumsal sorumluluklar ve davranışlar çerçevesinde ele alındığı görülmektedir. Ayrıca İslam ve diğer dinlerin kültüre olan etkisine dikkat çekilerek kültür aktarımında dinlerin öğretilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bununla beraber gelişen teknoloji ve küreselleşmenin etkisiyle farklı inanç ve kültürlerin bir arada yaşama durumlarının artması ve bu ortamda bireylerin kaliteli iletişim kurmaları, birbirlerini anlamaları, eleştirel düşünceyle farklı ideoloji ve dini grupları anlama ve yorumlama noktasında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin önemine vurgu yapılmaktadır.

Öğretim programının amaçları incelendiğinde ise dinin insanlar ve toplum üzerindeki etkisini anlayan, bireyin gerek kendi dini gerekse diğer dinleri tanıyan, günlük yaşamla ilgili ihtiyaç duyulan dini bilgilere sahip olan, İslam’ın temel kurallarına vakıf, bireysel toplumsal ve evrensel değerleri bilen ve bu doğrultuda davranışlar sergileyen KKTC vatandaşlarının yetiştirilmesinin amaçlandığı görülmektedir.

Öğretim programının çıktıları incelendiğinde bireylerin; İslam inanç ibadet ve genel ahlakını bilen, doğru ve yanlış dini bilgilerin farkında olan, dini ve ahlaki davranışları bireysel ve toplumsal olarak algılayabilen, dinin bir arada yaşama durumlarını evrensel ve barış kültürü çerçevesinde açıklayabilen, diğer dinleri tanıyan ve diğer din mensuplarına yönelik yaklaşımların önemini bilen, İlâhi kitapları ve peygamberleri tanımaları gibi kazanımlara ulaşmaları beklenmektedir.

Öğretim programının temel yaklaşımları incelendiğinde 2016 yılı DKAB öğretim programında olduğu gibi eğitimsel yaklaşım ve din bilimsel yaklaşım olarak iki farklı yaklaşımın benimsendiği görülmektedir. Eğitimsel yaklaşımda öğrencilerin öğretim sürecinde aktif bir şekilde dâhil oldukları, araştırma yapıp, keşfedebilecekleri, problem çözüp çözüm geliştirebilecekleri, eleştirel tartışma ortamına katılacakları öğrenci merkezli yaklaşım esas alınmıştır. Din bilimsel yaklaşım ile de İslam ve diğer dinler hakkındaki bilgilere bilimsel açıdan bakılması, İslam dininin Kuran ve hadisleri merkeze alarak tüm mezhepleri kapsayan mezheplerüstü yaklaşımla ele alınması esas alınmıştır.

İçerik açısından öğretim programında inanç, ibadet, ahlak, Hz. Muhammed ve Kuran-ı Kerim olmak üzere beş öğrenme alanından oluştuğu görülmektedir. Program içeriği ve kazanımların incelenmesine geçmeden önce bazı hususlara dikkat çekilmelidir. 2016 yılında uygulamaya konulan temel eğitim DKAB öğretim programıyla 2023 yılında geliştirilen öğretim programı arasında öğretim programlarında giriş niteliğinde olan programın gerekçeleri, amaçları, program çıktıları, temel yaklaşımları açısından hiçbir farkın bulunmadığı ifade edilmelidir. Tüm açıklama ve ifadeler bire bir olarak 2023 öğretim programına aktarılmıştır. Öyle ki 2016 yılı öğretim programında ifade edilen altı öğrenme alanı 2023 yılı programında da metin içerisinde aynı şekilde yer almış ancak 2023 yılı öğretim programının en belirgin farklılığı olan öğrenme alanı sayısının beş olması ancak tablolar üzerinden anlaşılmaktadır. 2016 yılı öğretim programında yer alan diğer dinler öğrenme alanı 2023 yılı DKAB öğrenme alanları arasından kaldırılarak 2016'da 6 olan öğrenme alanı 2023'de 5'e düşürülmüştür. Yukarıda Tablo 1'de görüleceği gibi 2016 yılı öğretim programının diğer dinler öğrenme alanı hariç tüm öğrenme alanları ve ünite başlıkları 2023 yılı DKAB öğretim

programında yerini almıştır. 2016 yılı öğretim programında karşılaştırmalı olarak ders süresi ve kazanım sayılarına yer verilmemesi durumu 2023 yılı öğretim programına da aynı şekilde yansımış, öğretim programının uygulanması için ne kadar sürenin gerektiği gibi çok önemli bir ayrıntının her iki programda da yer almaması önemli bir eksiklik olduğu görülmektedir.

2023 yılı öğretim programında önceki öğretim programına göre bir öğrenme alanının azaltılması öğretim sürecinde yaşanan derslerin süre açısından yetiştirilememe sorununun çözümü olarak geliştirildiği ifade edilebilir. Diğer taraftan ilkokul 4. ve 5. sınıflarda büyük oranda uygulanmayan DKAB derslerinden dolayı ortaokula geçen ve ortaokulda DKAB öğretmenleri tarafından ders gören öğrencilerin ilk iki yılın ders konularına hâkim olmadıkları bu durumun da öğretim programının uygulanmasının önüne geçtiği görülmüştür (Erkan, 2023). Bu duruma bir de KKTC'deki öğrencilerin dini bilgi ve kavramlar açısından ön bilgilerinin olmaması durumu eklenince mevcut öğretim programının işlevselliğini tartışmalı hale getirmektedir. Yukarıda ifade edildiği gibi 2016 yılı KKTC DKAB öğretim programı Türkiye'de 2010 yılında hazırlanan öğretim programından faydalanılarak hazırlanmış ve 2023 yılı KKTC DKAB öğretim programı da 2016 yılı KKTC öğretim programının kısmen geliştirilmesiyle ortaya çıkmıştır. Öğretim programlarının toplumun yapısına uygun olarak hazırlanması gerektiği göz önünde bulundurulursa KKTC DKAB öğretim programlarının Türkiye'den faydalanılarak hazırlanmak yerine KKTC toplumuna özgü daha sade bir programın hazırlanması gerektiği ifade edilmelidir.

4. SONUÇ

KKTC’de örgün din eğitim ve öğretimi açısından DKAB dersleri ve öğretim programlarıyla ilgili ilkokul, ortaokul ve liselerde her kademenin kendine göre farklı problemleri barındırdığı görülmüştür. DKAB derslerinin zaman zaman öğretim programsız Türkiye’den temin edilen kitaplara bağlı yürütüldüğü, derslerin öğretmenlik formasyonuna sahip olmayan din görevlileri tarafından uygulandığı, ilkokullarda DKAB derslerinin zorunlu olarak uygulamada olmasına rağmen uygulanmadığı görülmüştür. Ayrıca ilkokullardaki DKAB derslerinin sınıf öğretmenleri tarafından uygulanması gerektiği durumunun ayrı bir olumsuz yön olarak karşımıza çıkmaktadır. DKAB derslerinin başka derslerle doldurulduğu veya etkinlik saati olarak değerlendirildiği ilkokullarda DKAB derslerine yönelik gereken saygınlığın sağlanmadığı söylenebilir.

Ortaokullarda ise uygulanan DKAB derslerinin büyük bir bölümü Türkiye’den görevli olarak gelen DKAB öğretmenleri tarafından uygulanmasının farklı sorunlara neden olduğu ifade edilebilir. Toplumun tam anlamıyla tanımayan öğretmenler kendilerini ifade etmede güçlük çektikleri, zaman zaman öğrenciler tarafından anlaşılmadıkları ve dolayısıyla belirli bir süre adaptasyon sorunu yaşadıkları görülmektedir. Liselerde DKAB derslerinin seçmeli olmasına rağmen çoğu okullarda seçmeli dersler arasında yer almaması veya okul idarelerinin tavrına göre DKAB dersleriyle ilgili uygulamanın değişmesi liselerdeki DKAB dersleriyle ilgili problemlere örnek gösterilebilir.

KKTC’de uygulaması için 2016 yılında ve 2023 yılında hazırlanan DKAB öğretim programlarının büyük ölçüde Türkiye’de uygulanan öğretim programlarıyla benzerlik gösterdiği, ilgili öğretim programlarının KKTC toplumuna yönelik olabilmesi adına kısmen güncellemeler yapıldığı

anlaşılmaktadır. Yapılan güncellemelerle daha verimli bir DKAB öğretimi planlanmış olsa da içerik ve ders süresi açısından orantısızlıkların olduğu ifade edilmelidir.

2016 ve 2023 yılı KKTC DKAB öğretim programlarının amaçları, temel eğitim yaklaşımları, hedefleri ve öğrenme alanları açısından incelendiğinde öğretim programlarının Türkiye'nin 2010 yılı ilköğretim DKAB öğretim programından yararlanılarak hazırlandığı ve KKTC'ye uyarlanarak geliştirildiği görülmektedir. Birçok yönden Türkiye'deki öğretim programına benzerliği bulunsa da KKTC 2016 ve 2023 DKAB öğretim programlarını Türkiye 2010 ve 2018 yılı öğretim programlarından ayıran en belirgin özelliklerin ünite ve konu dağılımlarında olduğu görülmektedir. 2023 öğretim programında ise öğrenme alanlarının sayısı beşe düşürülerek sadeleştirilmiştir.

Geçirmiş olduğu tarihi tecrübeler dikkate alındığında KKTC halkının Türkiye'den farklı bir toplumsal yapıda olduğu kabul edilmelidir. Bu yönüyle bakıldığında her ne kadar iyi niyet barındırsa da farklı bir toplum tarafından kullanılan öğretim programları ya da ders kitaplarının başka bir topluma uygulanmasının mutlaka noksanlık içereceği söylenebilir. Nitekim DKAB öğretim programının uygulanması sırasında gerek ders saatlerinin uyuşmazlığı gerek öğrenciler tarafından ders konularının anlaşılması ve içselleştirilmemesi gibi nedenler KKTC'de görevli DKAB öğretmenleri tarafından dile getirilmektedir. Ayrıca öğretmenlerin büyük bir bölümü derslerde hiçbir zaman süreyi yetiştiremedikleri için DKAB derslerinde hangi konuları uygulayacaklarını kendilerinin belirlediklerini ifade etmektedir (Erkan, 2023). Bu durum her öğretmenin kendi yaklaşımına göre farklı konuları işleyebileceği durumunu ortaya çıkarması kaçınılmazdır. Bu noktada KKTC'de haftada bir saat olan DKAB derslerine yönelik sadeleştirilmiş bir DKAB öğretim programının geliştirilmesi

gerekmektedir. Aynı şekilde DKAB ders kitaplarının da toplumun anlam dili ve yapısına uygun olarak geliştirilmesi gerektiği ifade edilebilir.

KAYNAKÇA

- Atalay, T. (2003). *Geçmişten günümüze Kıbrıs idari yapılanma ve din eğitimi*. Konya: Mehir Vakfı Yayınları.
- Atalay, T. (2004). Öğretmen ve müfredat ekseninde KKTC’de örgün din eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7-8, 7-39.
- Behçet, H. (1969) *Kıbrıs Türk maarif tarihi (1571-1968)*. Lefkoşa: Halkın Sesi Matbaası.
- Cicioğlu, H. (1983). Kuzey Kıbrıs Türk cumhuriyeti ve eğitim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16(2), 209-224.
- Demirel, Ö. (2014). *Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya*. (21. Basım). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Erkan, M. (2023). *Kuzey Kıbrıs'ta Din Öğretimi*. Konya: Kitap Dünyası Yayınları.
- Erkan, M. (2023). DKAB Ders Kitaplarına Yönelik Öğretmen Görüşleri (KKTC Örneği). *Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi*, 6 (12), 21-38.
- Gürsel, M. ve Sünbül, A. M. (Ed.) (2014). *Eğitim Bilimine Giriş*. (7. Basım). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası (1985). 23/4.
- KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü (2023). Temel Eğitim Din Kültür ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Çevrimiçi) <http://ttd.mebnet.net/temel-egitim/#1665658901698-bd648095-149e> Erişim: 27.04.2024.
- KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü (2023). 2023-2024 Öğretim Yılı haftalık

- Ders Dağılım Çizelgeleri (Çevrimiçi),
http://www.mebnet.net/sites/default/files/DersDa%C4%9F%C4%B1%C4%B1m23_24.pdf Erişim: 15.05.2024.
- KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı (2021). 2021-2022 Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı eğitim istatistikleri yılı (Çevrim içi),
http://eohd.mebnet.net/sites/default/files/2021-22_MEKB_IstatistikYilligi.pdf Erişim: 22.04.2024.
- MEB, Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4,5,6,7 ve 8. Sınıflar) Programı ve Kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Nurçin, V. (2019). *Kıbrıs'ta din eğitiminin dönüşümü ve Türkiye'nin etkileri* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Nurçin, V. (2012). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde örgün ve yaygın din eğitimi tartışmaları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Özkan, U. B. (2021). *Eğitim Bilimleri Araştırmaları İçin Doküman İnceleme Yöntemi*. (6. Basım). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, M. (1996). *1878'den günümüze Kıbrıs Türk toplumunun dini hayatı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Sünbül, A. M. (2011). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. (5. Basım). Konya: Eğitim Kitabevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (12. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

KUZEY KIBRIS'TA YAYGIN DİN EĞİTİMİ (KURUMSAL YAPILANMA VE CAMİ HİZMETLERİ)

Volkan NURÇİN¹

1. GİRİŞ

Örgün din eğitimi imkanlarından hiç yararlanmamış olanlara, örgün din eğitimi kurumlarını terk eden veya okumakta olanlara yönelik olarak verilen okul dışı din eğitimi faaliyetleri olarak ifade edebileceğimiz yaygın din eğitimi, genel itibariyle bireylere dinin inanç, ibadet ve ahlak esaslarını öğretmek, dinî duygu, düşünce davranışları geliştirmeyi amaçlamaktadır (Dam, 2004). Bu maksatla yaygın din eğitimi yapılan merkezlerden bir tanesi de camilerdir. Camiler, Hz. Peygamber Dönemi'nden itibaren Müslümanlar tarafından ibadet ve eğitim merkezi olarak hizmet vermeye devam etmiştir. Tarihi seyri içerisinde örgün din eğitimi veren medrese gibi eğitim kurumlarının açılmasıyla din eğitimi açısından ilk dönemlerdeki yoğunluğunu kaybetse de camiler, hala yaygın din eğitiminin önemli bir parçası olmayı sürdürmektedir. Hiç şüphesiz cami hizmetlerinin niteliği de bağlı bulundukları kurumların yapısı ve işleyişi ile doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle Kuzey Kıbrıs'taki yaygın din eğitimi faaliyetlerini, cami hizmetleri çerçevesinde ele alacağımız çalışmamızda Kuzey Kıbrıs'ta cami hizmetlerinin bağlı bulunduğu KKTC Din İşleri Başkanlığı'nın kurumsal yapılanmasıyla beraber inceleyeceğiz.²

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Kuzey Kıbrıs Yerleşkesi İlahiyat Bölümü, volkan.nurcin@asbu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5343-801X.

² T.C. Lefkoşa Büyükelçiliği Din Hizmetleri Müşavirliği de KKTC'de resmi olarak hizmet veren yaygın din eğitimi kurumudur. Fakat çalışmanın kurumsal yapılanma

Kıbrıs'ta yaygın din eğitimi ve cami hizmetleri Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'ı 1571 yılında fethetmesinden günümüze kadar kesintisiz bir şekilde devam etmiştir. Cami hizmetleri Osmanlı Döneminde (1571-1878) Evkaf tarafından finanse ve kontrol edilmiş, Ada'nın İngilizlerin kullanımına bırakılmasından sonra da 1954 yılına kadar camilerin kontrolü Evkafta olmuştur. 1953 yılı sonunda Kıbrıs Müftülüğünün tekrar kurulmasıyla birlikte camilerin kontrolü müftülüğe geçmiştir. Müftünün halkın oylarıyla belirlenmesi nedeniyle halk nezdinde pozitif bir imajı bulunmakta, fakat seçilmiş olmasından dolayı Kıbrıslı Türk ileri gelenler tarafından kendilerine rakip olarak görüldüğünden yıpratılmaya çalışılmıştır. Müftünün yıpratılması sadece müftü ile sınırlı kalmamış, onun şahsında Kıbrıs Müftülüğü de zarar görmüştür (Atalay, 2007).

1960 yılında İngilizlerin Kıbrıs'tan çekilmesi ve kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nde Kıbrıs Müftülüğü hizmetlerine devam etmiş ve İngiliz Döneminde kabul edilen Müftülük Kanunu aynı şekilde yürürlükte kalmıştır. Fakat yeterli din görevlisi bulunmaması, olanların da çoğunun dinî bir okulda eğitim görememesi nedeniyle nitelikli bir yaygın din eğitiminin olduğunu söylemek mümkün değildir (Nurçin, 2019). 1971 yılına gelindiğinde ise Müftülük Kanunu değiştirilerek müftünün atama yoluyla belirlenmesi kararlaştırılmıştır. Müftü ataması Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi Yürütme Kurulu Başkan Yardımcısının önerisi üzerine Yürütme Kurulu Başkanı tarafından gerçekleştirilmekteydi. Yeni yasa ile birlikte Müftülüğün adı Din İşleri Dairesi olarak değiştirilmiş ve 155 din görevlisi görev yapmaktayken yeni yasaya sadece 10 kişilik din görevlisi kadrosu eklenmiştir (Din İşleri Dairesi Kuralı, 6/1971). Böylece 10 kişinin

başlığı altında yalnızca KKTC Din İşleri Başkanlığına yer verilmiş, cami hizmetlerinde ise Din Hizmetleri Müşavirliği personelleri zikredilmiştir.

dışında kalan din görevlileri geçici/sözleşmeli olarak görevlendirilmiştir.

Din İşleri Dairesini 1993 yılındaki yeni yasasında ise 3 kıdemli öğretmen, 4 öğretmen, 46 imam ve 5 müezzin kadrosu bulunmaktadır (Din İşleri Dairesi Yasası, 29/1993). Kıdemli öğretmenin vazifesi genel itibariyle Din Sitesi olarak bilinen ve şu an Din İşleri Başkanlığı Lefkoşa Temsilciliği olarak kullanılan binanın yönetilmesinden ibarettir. Öğretmen kadrosunda bulunan görevlilerin vazifesi ise vaaz ve nasihatler ile cami görevlilerini kontrol edilmesidir. Söz konusu yasa ile birlikte Din İşleri Dairesinin Başkanlık genelinde örgütleneceği ifade edilmektedir.³

2017 yılında önemli oranda değiştirilen Din İşleri Dairesi Yasasından önceki 1971 ve 1993 yasalarında Din İşleri Dairesinin genel itibariyle eğitimle ilgili vazifeleri “İslam dininin inançları, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili bütün işleri yönetmek; din ve ahlak konusunda Kıbrıs Türk halkını aydınlatmaktır” (Din İşleri Dairesi Kuralı, 1971; Din İşleri Dairesi Yasası, 29/1993).

Din İşleri Başkanlığının tarihi arka planı ile alakalı verilen bu bilgilerden sonra çalışmanın devamında konumuzun esasını teşkil eden Din İşleri Başkanlığının günümüzdeki kurumsal yapılanması ve cami hizmetlerine temas edilecektir.

2. DİN İŞLERİ BAŞKANLIĞININ KURUMSAL YAPILANMASI

Din İşleri Başkanlığı, KKTC Anayasasının 131’inci maddesinin 4’üncü fıkrası gereğince kabul edilen ve özel bir yasası olan dini ve idari bir kuruluştur. Vakıflar Örgütü ve Din İşleri Dairesi Yönetim Kuruluna bağlı olan Din İşleri Başkanlığı,

³ Din İşleri Dairesi, başkanlık altında örgütlendiğinden çalışma içinde Din İşleri Dairesi ve Din İşleri Başkanlığı ifadeleri birbirlerinin yerine kullanılacaktır.

KKTC Başbakanının önerisi ve Cumhurbaşkanının da ataması ile göreve başlamaktadır. Görevden alınması da yine aynı şekilde olmaktadır (Din İşleri Dairesi Yasası, 29/1993). Bu yönüyle Din İşleri Başkanının atanması ve görevden alınmasında ikili kararnamenin uygulandığı görülmektedir.

Din İşleri Dairesinin Vakıflar İdaresi ile birlikte aynı tüzel kişilik altında farklı birimler olarak yapılandırılması, 1970 yılından itibaren uygulanmakta ve din işleriyle emlak faaliyetlerinin daha etkin bir şekilde yürütülmesini sağlamayı hedeflemektedir (Atalay, 2007). Yukarıda temas edildiği gibi Vakıflar İdaresi ve Din İşleri Yönetim Kuruluna bağlı olan Din İşleri Dairesi yasanın kendisine verdiği (Din İşleri Dairesi Yasası, 29/1993):

- a) Dini inanç ve ibadet esasları ile ilgili bütün işleri yönetmek;
- b) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasasının öngördüğü çerçevede din konusunda halkı bilgilendirmek;
- c) Atatürk devrimi ve ilkelerinin laiklik ilkesi doğrultusunda bütün siyasi görüş ve düşüncelerin dışında kalarak, toplumun dayanışmasını ve bütünleşmesini amaç edinen faaliyetler yapmak;
- ç) Hutbeleri, vaazları, dini günleri, namazları ve vakitlerini düzenlemek;
- d) İslam dinine girmek isteyenler için gerekli işlemleri yapmak;
- e) Yönetim Kurulunun din işleri hakkındaki kararlarını uygulamak;
- f) Cami ve mescitler ile lojman, minare ve şadırvan gibi diğer müstemilatın tamir, bakım ve donatılarını yapmak ve/veya yaptırmak ve yeni yapılacak cami için Yönetim Kuruluna cami yapım değerlendirme Raporu hazırlamak;

- g) Halkı, dini konularda aydınlatmak amacıyla yürürlükteki mevzuat çerçevesinde yazılı ve görsel programlar yapmak veya yaptırmak;
- ğ) Hizmet içi eğitim düzenlemek;
- h) Din hizmetleri görevini yerine getirmek amacıyla Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti sınırları dışında kalan yerleşim yerlerinde görev yapacak din görevlilerini belirlemek ve/veya yurt dışından gelen din görevlilerinin koordinasyonunu yapmak;
- ı) Hac ve umre organizasyonları yapmak veya yaptırmak; ve
- i) Cami, cami avlusu ve müstemilatında ve kullanımındaki bütün alanlarda, bu Yasanın amaçları doğrultusunda her türlü faaliyetlerin yapılmasına izin vermek.”

gibi görevleri yerine getirirken Yönetim Kuruluna karşı sorumludur. Yönetim Kurulu ise Başbakanın önerisi ve Bakanlar Kurulunun atayacağı bir başkan ve en az 4 en fazla 6 üyeden oluşmaktadır. Yönetim Kurulu üyeleri “tercihen ekonomi, maliye, endüstri, ticaret, emlak, tarım, hukuk konularından, toplumun ekonomik veya sosyal problemlerinden veya din ve eğitim işlerinden anlayan, denenmiş, tecrübe sahibi kişiler arasından” (Vakıflar Örgütü ve Din İşleri Dairesi Yasası, 73/1991) atanması gerekirken 2022 yılına kadar din işlerinden anlayan veya uzman hiç kimse söz konusu Yönetim Kuruluna üye seçilmemiştir. Dolayısıyla din işlerinde uzmanlığa sahip olmayan Yönetim Kurulu, dinî bir kuruluş olan Din İşleri Dairesiyle alakalı kararlar alabilmekte ve Din İşleri Başkanı da bu kararları uygulamaktaydı. 2017 yılına kadar sadece din işleriyle ilgili toplantılara katılabilen Din İşleri Başkanı, 2017 yılında değiştirilen yasa ile birlikte tüm toplantılara katılabilme hakkına sahip olmuştur (Din İşleri Dairesi Yasası, 29/1993).

Vakıflar Örgütü ve Din İşleri Dairesi Yönetim Kurulu doğrudan Başbakanlığı bağlı bulunmakta ve üyelerin seçiminde hükümetlerin siyasi tercihleri belirleyici olmaktadır. Din İşleri Başkanlığının Yönetim Kuruluna bağlı olması, Yönetim Kurulunun da Din İşleri Başkanlığı bünyesindeki tüm atama ve yükseltmelerde uzun yıllar boyunca sınav yapma yetkisine sahip olması nedeniyle Din İşleri Başkanlığı, seçim dönemlerinde hükümetlere yakın kişilerin istihdam alanlarına dönüşmekteydi. 2017 yılındaki yasal düzenleme ile birlikte Başkanlık bünyesinde oluşturulan Din İşleri Komisyonu tarafından Din Hizmetleri Yeterlik Sınavı düzenlemeye başlanmış fakat nihai olarak tüm personelin atama ve yükselmelerinde geçerli olan sınav yapma yetkisi Yönetim Kurulundadır. Din Hizmetleri Yeterlik sınavı henüz olmadığı 2017 yılı öncesinde, özellikle 2000'li yılların başlarında siyasi tasarruflarla imam ve müezzin istihdamları yapılmış fakat istihdam edilenlerde nitelik açısından ciddi anlamda yeterlik sorunu bulunmaktaydı. Hatta hiçbir sınav yapılmadan istihdam edilenler dahi olmuştu (Atalay, 2007). Nitelik açısından yetersiz olan çok fazla kişinin siyasi gerekçelerle istihdam edilmesi, zaten yeterli düzeyde olmayan cami hizmetlerini olumsuz etkilemiştir.

Din İşleri Dairesi Yasasında 2017 yılında yapılan düzenleme ile kadro anlamında önemli kazanımlar elde edilmiştir. İlgili değişiklik yasası ile birlikte Din İşleri Başkanı dışında 2 Din İşleri Başkan Yardımcısı, 6 Din İşleri Sorumlusu, 5 öğütmen (vaiz), 85 yüksek imam, 160 imam, 55 müezzin ve 5 din işleri görevlisi kadrosu ihdas edilmiştir. Diğer hizmet sınıflarında ise 1 İnşaat Mühendisi, 5 idare memuru, 3 maliye memuru, 1 Basın ve Halkla İlişkiler Memuru, 4 Teknisyen, 6 kitabet memuru ve 2 odacı kadrosu ihdas edilmiştir (Din İşleri Dairesi Yasası, 29/1993). Mevcut yasa, sözleşmeli olarak çalışan birçok din görevlisinin kadrolu olarak istihdam edilmesini sağlamış, bunun

yanında Din İşleri Başkanlığı tarihinde görülmemiş oranda bir kadro kazanımı söz konusu olmuştur.

Din İşleri Dairesi 2017 Değişiklik Yasasıyla birlikte önceki yasada din hizmetleri alanıyla alakalı bulunmayan çeşitli kadroların oluşturulduğu görülmektedir. Bunlar sırasıyla din işleri başkan yardımcıları, din işleri sorumluları ve din işleri görevlileridir (Din İşleri Dairesi Yasası, 29/1993).

Din İşleri başkan yardımcıları, yeni yasaya göre Din İşleri Başkanının münhal olan her bir kadro için önerdiği iki kişiden birinin Vakıflar Örgütü ve Din İşleri Dairesi Yönetim Kurulu tarafından atanmasına olanak vermektedir. Ancak mevcut atama usulü sınırsız bir yetki ve keyfiliğe yol açabileceğinden Anayasa Mahkemesinin 2/2018 D.3/2021 sayılı kararı ile iptal edilmiştir. Başkan yardımcılığı maddesinin Anayasaya uygun bir şekilde tekrar düzenlenmesi gerekmeğe de 2021 yılından günümüze herhangi bir gelişme yaşanmamıştır.

Din İşleri Sorumlusu kadrosu ise bütçeye ek bir yük olacağı için resmi olarak izin verilmeyen ilçe müftülüklerine alternatif olarak düşünülmüş ilçe temsilciliği kadrolarıdır. Yasada doğrudan ilçe temsilciliği olarak geçmese de görev tanımında bulunan “Merkezde veya görevlendirilmesi halinde bulunduğu ilçede Daireyi temsil etmek” maddesi gereğince ilçe temsilcisi olarak görevlendirilmektedirler. Konferans ve vaazlar vermek, görevlendirildiği ilçede Başkanlığı temsil etmek ve cami ve görevlilerini denetlemek gibi görevleri bulunmaktadır (Din İşleri Dairesi Yasası, 29/1993). Hali hazırda Din İşleri Sorumlusu kadroları için yasada belirtilen sınavlar yapılmadığından mevcut görevliler vekaleten görev yapmaktadırlar.

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi sınırları içerisinde kalan camilerde görevlendirilmek üzere ise din işleri görevlisi adıyla 5 kişilik bir kadro ihdas edilmiştir. Bu görevliler, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi bünyesinde bulunan ve ibadete açık camilerde

görev yapabilmektedirler. Söz konusu görevlilerin Güney Kıbrıs'a geçişlerinde sorun yaşanmaması için geçiş engeli olmayan kişiler bu kadro için tercih edilmektedir.

2.1. Din Görevlilerinin Mevcut Durumu

Kuzey Kıbrıs camilerinde görev yapan din görevlileri iki kategoride değerlendirilebilir. Bunlardan birincisi Din Hizmetleri Müşavirliğine bağlı olarak görev yapmakta olan din görevlileridir. Ramazan aylarında yapılan kısa süreli görevlendirmeler dışında Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Kıbrıs'a ilk uzun süreli görevlendirmeler 1973 yılında gerçekleştirilmiş ve o yıl dört görevli Kıbrıs'a gelmiştir. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yurt dışı teşkilatlarının 1978'de kurulmaya başlamasıyla birlikte görevli sayısı kademeli olarak artmış (Atalay, 2003; Nurçin, 2019) ve günümüzde 109 erkek, 41 kadın görevli olmak üzere toplam 150 görevli sayısına ulaşmıştır. Eğitim durumlarına bakıldığında da toplam 94 ilahiyat lisans mezunu, 18 yüksek lisans mezunu, 2 doktora mezunu, 29 ilahiyat ön lisans, 7 ilahiyat ön lisans + ilahiyat dışı lisans mezundur.

Din görevlilerinin ikinci grubunu da Din İşleri Başkanlığı personeli oluşturmaktadır. Görevlilerin sayısal durumuna bakıldığında 141 kadrolu, 70 geçici/sözleşmeli olmak üzere toplam 211 personel bulunmaktadır. Görevlilerden 13'ü kadın, 198'i ise erkektir. Eğitim durumlarına bakıldığında ise 83 ilahiyat lisans mezunu, 26 ilahiyat ön lisans mezunu, 47 imam-hatip lisesi mezunu, 16 düz lise mezunu, 11 ortaokul mezunu, 30 ilkokul mezunu bulunmaktadır (Din İşleri Başkanlığı Bilgi Notu, 11 Haziran 2024). İlkokul ve ortaokul mezunları müezzin-kayyım olarak görev yapmaktadır.

Din İşleri Başkanlığı personelinden öğretmen (vaiz) kadrosunda 1 erkek 2 kadın, yüksek imam kadrosunda 47, imam kadrosunda 69, müezzin kadrosunda 22, geçici imam-müezzin/kayyım kadrosunda ise 71 kişi bulunmaktadır (Din İşleri

Başkanlığı Bilgi Notu, 11 Haziran 2024). Din İşleri Başkanlığının 2017 yılındaki değişiklik yasasının görüşülmesi esnasında yasa tasarisına eklenen kadın görevliler için vaize kadroları cinsiyet eşitliğine aykırılık teşkil edeceği için kabul görmemiş ve belki de hiçbir yerde örneği olmayan bir uygulama ile 1 kadın imam kadrosunda, 10 kadın ise müezzin kadrosunda görev yapmakta fakat kadrosunda bulunduğu görevleri yapmamaktadır. Bunun yerine Din Hizmetleri Müşavirliği kadın görevlilerinde olduğu gibi camilerde yetişkin kadın görevlilere dersler vermektedirler.

3. CAMİ HİZMETLERİ

Camiler yalnızca ibadethane değil, aynı zamanda yaygın din eğitiminin yapıldığı önemli merkezlerden biridir. KKTC camilerinde gerçekleştirilen ve yaygın din eğitimi kapsamında değerlendirebileceğimiz hizmetleri genel itibariyle hutbe, vaaz, sohbetler, yaz dinî bilgiler kursları ile kadınlara yönelik yapılan din eğitimi faaliyetleri ekseninde ele almak mümkündür. KKTC sınırları içerisinde toplam 214 cami bulunmakta, bunların 33'ü kiliseden camiye çevirme şeklindedir. Şimdi sırasıyla camilerde gerçekleştirilen eğitim hizmetlerinden bahsedilecektir.

3.1. Hutbe, Vaaz ve Sohbetler

Hutbe okunması, cuma namazının sıhhat şartlarından kabul edilmekte, bayram namazlarında ise sünnet bir uygulamadır. Bu yönüyle Müslümanların dinî bilgilenme ve bilinçlenmesi açısından önemli bir yaygın din eğitimi uygulaması olarak kabul edilmektedir. Osmanlı'nın Kıbrıs'ı fethini müteakip günümüze kadar kesintisiz olarak okunan hutbeler Kıbrıs Türk toplumu için önemli bir yere sahip olmuştur.

Geçmiş yıllarda Kıbrıs camilerinde okunan hutbelerin hazırlanmasında farklı uygulamalar yaşanmıştır. Her görevlinin haftalık belirlenen hutbe konularını hazır hutbe kitaplarından

yararlanarak okuması söz konusu olduğu gibi Din Hizmetleri Müşavirliği ve Din İşleri Başkanlığı görevlilerinden üçer kişinin yer aldığı hutbe komisyonları tarafından hazırlanan ortak hutbeler de okunmuştur (Atalay, 2007). Fakat Din Hizmetleri Müşavirliği ve Din İşleri Başkanlığının ortak hutbe hazırlaması zaman zaman kesintiye uğramış ve bu sürelerde Diyanet İşleri Başkanlığının hutbelerinden yararlanılmıştır.

Günümüzde Kuzey Kıbrıs camilerinde okutulan hutbeler Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Türkiye camileri için hazırlanan hutbelerle aynıdır. Hutbelerdeki farklılıklar yalnızca Kuzey Kıbrıs'ın milli günleri ile sınırlı kalmaktadır. Bunun yanında Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanan hutbelerde Kuzey Kıbrıs'ın özel şartlarına uygun olmayan veya farklı anlaşılabilir kısımlar değiştirilebilmektedir.

Yaygın din eğitiminin önemli bir ayağını da vaaz hizmetleri oluşturmaktadır. Kuzey Kıbrıs'ta sadece 3 kişilik öğütmen (vaiz) kadrosu bulunmakta, bunlardan da biri erkek ikisi kadındır. Erkek olan vaizlik görevi dışında daha çok idari işler yapmakta, kadın vaizler ise belli camilerde Kur'an-ı Kerim ve temel bilgiler eğitimi vermektedirler. Bu nedenle Kuzey Kıbrıs'ta vaaz hizmetleri her caminin imamı tarafından yürütülmektedir. Vaazlar genel itibarıyla Cuma ve bayram namazlarından önce, Ramazan ayında ise teravih namazlarından önce verilmektedir. Takip edilen kaynaklara bakıldığında ise Kur'an-ı Kerim, Hadis kitapları ve çoğunlukla Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanan hazır vaaz kitapları kullanılmaktadır.

Dinî sohbetler ise genellikle vakit namazlardan önce veya sonra belli camilerde cemaat durumuna göre yapılabilmektedir. Yapılan dini sohbetler bir ayet bir hadis, ilmiyal ve fıkıh dersleri şeklinde olmaktadır.

3.2. Yaz Dönemi Dini Bilgiler Faaliyeti

Türkiye’de yaz aylarında camilerde yapılan ve Yaz Kur’an Kursları olarak isimlendirilen yaygın din eğitimi faaliyetleri, Kuzey Kıbrıs’ta “Yaz Dönemi Dini Bilgiler Faaliyeti” olarak adlandırılmaktadır.

İlk defa 1974 yılından sonra Kıbrıs’ta uygulanmaya başlanan Yaz Dönemi Dini Bilgiler Faaliyeti, günümüze gelinceye kadar farklı isimlerle anılmıştır. Süreç içerisinde “Yaz Dönemi Dini Bilgiler Kursları, Yaz Dönemi Dini Bilgiler Etkinliği ve Dini Bilgiler Pratiği ve Danışmanlık Hizmetleri” gibi isimlerin de kullanıldığı görülmektedir.

1979 yılına kadar gayr-ı resmi olarak Türkiye’den Kıbrıs’a iskân edilen vatandaşlar tarafından başlatılan Yaz Dönemi Dini Bilgiler Faaliyeti, 1979 yılından itibaren resmi olarak yürütülmeye başlamıştır (Atalay, 2003). 28 Şubat arifesinde Yaz Dönemi Dini Bilgiler Faaliyetleri, Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı’ndan izin alınmadan gerçekleştirildiği için sonlandırılmış, sonrasında ilgili bakanlıktan izin talebi olmasına rağmen kurs içeriğinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin içeriğiyle aynı olması gerekçe gösterilerek gerekli izinler verilmemiştir (Nurçin, 2019). 2002 yılından itibaren Din Hizmetleri Müşavirliği personelleri tarafından tekrar düzenlenmeye başlanan Yaz Dönemi Dini Bilgiler Faaliyetleri konusunda Din İşleri Başkanlığı 1996 yılındaki savcılık görüşünü gerekçe göstererek kursları yapmaya sıcak bakmamıştır. Bu nedenle 2005 yılına kadar söz konusu kurslar sadece Din Hizmetleri Müşavirliği personelleri tarafından yürütülmüştür. 2005 yılında Din İşleri Başkanı olarak atanan Ahmet Yönlüer ile birlikte Dini Bilgiler Pratiği ve Danışmanlık Hizmetleri adıyla faaliyete başlayan kurslar, Kıbrıs Türk Öğretmenler Sendikası’nın öncülüğünde oluşturulan sivil toplum kuruluşlarının tepkisi nedeniyle durdurulmuş ve 2010 yılına

kadar ciddi tartışmalar, protesto ve kurs baskınlarının gölgesinde kurslar düzenlenmeye çalışılmıştır. Bu süreçte Öğretmen Sendikalarının kursların camilerde yapılmasına karşı çıkması nedeniyle okullarda yapılmaya başlamış fakat okullarda yapılan kurslar da Öğretmen Sendikaları tarafından kabul görmeyince aileler çocuklarını yaz aylarında Türkiye'deki kurslara göndermeye başlamıştır (Nurçin, 2019).

Her yaz döneminde KKTC'nin en önemli gündemlerinden biri olan Yaz Dönemi Dini Bilgiler Faaliyetleri Din İşleri Başkanlığına 2010 yılında atanan Prof. Dr. Talip Atalay'dan sonra normalleşmeye başlamış ve günümüze kadar sorunsuz bir şekilde gelmiştir.

Yaz Dönemi Dini Bilgiler Faaliyetleri konusunda en önemli sorun, sivil toplum kuruluşlarının olaya ideolojik yaklaşımları, bilimsel verileri, anayasa ve yasalardan doğan hakları görmezden gelmelerinden kaynaklanmaktadır. Nitekim yaz aylarında çocuklarına dinî eğitim aldirmek isteyen ailelerin çocuklarını camilere göndermeleri, eğitimin yeri camiler değildir denilerek sendikalar tarafından karşı çıkılmakta; okullarda yapılmak istenildiğinde ise imamları okullara sokmayız denilerek tepki gösterilmektedir.

2023 yılı yaz döneminde yapılan Yaz Dönemi Dini Bilgiler Faaliyetlerinde görev alan din görevlilerinden bir kısmının pedagojik formasyon eğitimlerinin olmaması, Öğretmen Sendikalarının kursları tekrar gündeme taşımalarını beraberinde getirmiştir. Öğretmen Sendikaları bu durumu mahkemeye taşıyarak formasyonu olmayan görevlilerin dinî bilgiler eğitimi vermesinin yasalara aykırı olduğunu iddia etmiştir. Söz konusu durum ile ilgili mahkeme süreci devam etmekte ve 2024 yaz dönemi için yaz kurslarında formasyonu olan din görevlileri tercih edilmiş, formasyonu olmayanlar ise yardımcı eğitici olarak görevlendirilmiştir.

Din görevlilerinin dinî eğitim verme veya Kur'an-ı Kerim öğretmesi Din İşleri Dairesi Yasasının kendilerine verdiği bir görevdir. Yasanın imam kadrosu için belirlediği hizmet şemasında imamların görev ve sorumlulukları içerisinde “gerektiğinde Kur'an-ı Kerim öğretmek” (Din İşleri Dairesi Yasası, 29/1993) maddesi yer almakta ve bu yetki gerek yetişkinler gerekse ebeveynlerin izni ile dinî eğitim almak veya Kur'an-ı Kerim öğrenmek amacıyla camilere gelen çocuklara gerekli eğitimleri vermek için yeterlidir. Fakat ilgili yasada Din İşleri Başkanının görevleri arasında gösterilen “din eğitimi ile ilgili işleri ilgililerle işbirliği yaparak yürütmek” (Din İşleri Dairesi Yasası, 29/1993) maddesi ve KKTC Anayasasının 23'üncü maddesinde belirtilen “Din eğitimi ve öğretimi devletin denetim ve gözetimi altında yapılır” hükümleri mahkemeler tarafından farklı yorumlanarak Din İşleri Başkanlığının dinî eğitim düzenlemesi Millî Eğitim Bakanlığının izni, denetim ve gözetimine bağlanmaktadır. Nitekim 2021 yılında açılan bir davada Din İşleri Dairesi Yasasına 2017 yılında eklenen Millî Eğitim Bakanlığının izni ile hafızlık eğitimi düzenleme yetkisi iptal edilmiştir. Gerekçe olarak ise Din İşleri Başkanlığının denetim ve gözetiminin Anayasada belirtilen “devletin denetim ve gözetimini” karşılamadığı gösterilmektedir. Çünkü Anayasa Mahkemesine göre Din İşleri Başkanlığı, Vakıflar Örgütü ve Din İşleri Dairesi tüzel kişiliği içerisinde yer almakta ve bu yönüyle genel idarenin bir parçası olamamaktadır (KKTC AYM, 15 Nisan 2021, D. 3/21).

Yaz Dönemi Dini Bilgiler Faaliyetleri kapsamında yapılan eğitimlerde takip edilen müfredata bakıldığında 2011 öncesine kadar Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından çıkarılan materyallerin kullanıldığı görülmektedir. 2011 yılında uygulanan müfredat ise ilkokul 4 ve 5. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitaplarından yararlanılarak hazırlanmış ve uygulanmıştır. Yaz Kurslarında uygulanan müfredat 2017 yılında değiştirilmiş ve

Din İşleri Başkanlığı'nın talebi doğrultusunda Konya'da bulunan Ribat Vakfı tarafından “Yaz Dönemi Dini Bilgiler Kursu Öğrenci El Kitabı” hazırlanmıştır (Yaz Dönemi Dini Bilgiler Kursu Öğrenci El Kitabı, 2017). Kurslar için hazırlanan yeni kitap içeriği İnanç, İbadet, Hz. Peygamber'in Hayatı, Ahlak, Dua ve Sureler ile Elif-ba kısımlarından oluşmaktadır. Mevcut Öğrenci El Kitabının baskısının tükenmesinden sonra tekrar Diyanet İşleri Başkanlığı yayınlarına dönülmüş ve Din Hizmetleri Müşavirliği ile beraber aynı kitaplar takip edilmeye çalışılmaktadır. Bu kapsamsa 2023 yılında gerçekleştirilen kurslarda “Dinim İslam-Temel Bilgiler” (Aydın, 2015) kitabı kullanılmış 2024 yılı yaz döneminde ise “Etkinliklerle Dinimi Öğreniyorum” (Özkan, 2023) kitabının kullanılması kararlaştırılmıştır. Her iki kitap da karşılaştırıldığında Dinim İslam kitabının 4 kur ve her kurun 5-7 arasında alt ünitelerden oluşturulduğu görülmektedir. Bunun yanında içerik olarak ise Temizlik, İnanç, İbadet, Ahlak ve Siyer konularına yer verilmiştir. Toplam 416 sayfadan oluşan kitabın 6 hafta uygulanan kurslar için çok hacimli ve kapsamlı olduğu söylenebilir. Etkinliklerle Dinimi Öğreniyorum kitabı incelendiğinde İnanç, İbadet, Siyer ve Ahlak olmak üzere 4 bölümden oluştuğu ve gerek seviye olarak gerekse etkinliklere ağırlık verilmesi nedeniyle KKTC öğrencilerine daha uygun olduğu anlaşılmaktadır.

3.3. Kadınlara Yönelik Dini Bilgiler Kursları

Yapılan araştırmalar kadınların erkeklerden dini inanç, ibadet ve dindarlık konusunda nispeten daha önde olduklarını göstermektedir (Korkmaz, 2020; Yapıcı, 2016). Buna mukabil kadınlara sunulan yaygın din eğitimi hizmetleri son dönemlere kadar çok sınırlı kalmıştır.

Kuzey Kıbrıs'ta kadınlar 2004 yılına kadar sadece camilerde gerçekleştirilen teravih namazı öncesinde verilen vaazlar, kandil gecelerindeki programlar ile kutlu doğum

haftasında düzenlenen etkinliklere katılarak dini bilgi alma imkanına sahip olmaktaydı. 2004 yılında Din Hizmetleri Müşavirliği görevlisi iki kadın din görevlisinin Kuzey Kıbrıs'a görevlendirilmesi ile birlikte kadınlara yönelik daha düzenli bir yaygın din eğitiminin temelleri atılmıştır. (Atalay, 2007). 2004 öncesinde ne Din İşleri Başkanlığı ne de Din Hizmetleri Müşavirliğine bağlı olarak görev yapan kadın görevli bulunmamaktaydı. Türkiye'de olduğu gibi müstakil Kur'an Kursları bulunmadığından, kadınlara yönelik din eğitimi faaliyetleri camilerde yapılmaktadır.

Din Hizmetleri Müşavirliğinin süreç içerisinde kadın görevlisi sayısını arttırması ve Din İşleri Başkanlığının 2017 yılında gerçekleştirilen yasa değişikliği ile kadın görevli istihdam etmeye başlamasıyla kadın görevli sayısında önemli bir artış yaşanmıştır. Hali hazırda Din Hizmetleri Müşavirliğine bağlı olarak görev yapmakta olan Türkiye'den görevlendirmeli ve KKTC vatandaşlarından sözleşmeli olmak üzere toplam 41 kadın görevli ile Din İşleri Başkanlığına bağlı 13 görevli olmak üzere 54 kadın görevli yaygın din eğitimi faaliyetlerine katılmaktadır (Din İşleri Başkanlığı Bilgi Notu, 11 Haziran 2024).

Kadın görevlilerin yapıkları eğitimler başta camiler olmak üzer Kredi Yurtlar Kuruma bağlı olan camilerde görev almaktadır. Camilerde verilen eğitimler hafta içi 09:00-13:00 arasında olmakta ve yetişkin kadınlara yönelik Kur'an-ı Kerim öğretimi ve temel dini bilgiler eğitimi verilmektedir. Halktan gelen taleplere göre bazı camilerde dersler öğleden sonra da yapılabilmektedir. Cumartesi günleri ise okul çağındaki kız çocuklarına yönelik Kur'an-ı Kerim ve temel dini bilgiler eğitimleri sürdürülmektedir.

4. SONUÇ

Osmanlı'nın Kıbrıs'ı 1571 yılında fethini müteakip kesintisiz bir şekilde devam eden yaygın din eğitimi, örgün din eğitimi alamamış veya dini bilgileri artırmak isteyen Müslümanlar için önemli fırsattır.

Kıbrıs'ta yaygın din eğitimini kurumsal yapılanma ve cami hizmetleri çerçevesinde ele aldığımız bu çalışmada Din İşleri Başkanlığının kurumsal yapılanma olarak Vakıflar Örgütü ve Din İşleri Dairesi Yönetim Kuruluna bağlı olmasından ötürü beklenen etkiyi oluşturamadığını söylemek mümkündür. Nitekim Din İşleri Başkanlığı personel alımından, göreve son vermeye kadar hiçbir alanda tam yetkili değildir. Yapılacak birçok iş Yönetim Kurulunun izni ve onayına bağlı olarak gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle Din İşleri Başkanlığı gibi dini bir kurumun kararlarının hükümetler tarafından atanan idari bir kurulun inisiyatifine bırakmamak adına Yönetim Kurulundan bağımsız doğrudan Başbakanlığı karşı sorumlu bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir.

Cami hizmetlerine bakıldığında ise hutbe, vaaz, sohbet ve Yaz Dönemi Dini Bilgiler Faaliyetlerinde çoğunlukla Diyanet İşleri Başkanlığına ait materyallerin takip edildiği görülmektedir. Hutbe, vaaz, sohbet ve kadınlara yönelik yapılan eğitimlerde herhangi bir sorun yaşanmazken, yaz döneminde yaşanan kurslar özellikle son birkaç yıldır tekrar gündeme getirilerek gerek eğitim yapılan camilerin mekân olarak uygunluğu gerekse görev yapan personellerin formasyonu tartışma konusu haline getirilmektedir. Fakat kursların okullarda ilahiyat fakültesi mezunu formasyonlu din görevlileri tarafından yapılması teklif edildiğinde de farklı argümanlarla kurslar sendikalar tarafından engellenmeye çalışılmaktadır.

Bu durumun önüne geçebilmek için tartışmaları ideolojik zeminden bilimsel zemine çekmek gerekmektedir. Bilimsel

verilerden uzak tartışmalar maalesef çocuklarına dinî eğitim aldırarak isteyen veliler ile eğitime karşı olan kesimlerin kutuplaşmasına yol açacaktır. Bu nedenle bilimsel verilerden hareketle ve gerekirse birçok örneğini görebileceğimiz Avrupa ülkelerindeki uygulamalardan da yararlanılarak erken çocukluktan itibaren dinî eğitimin önemi ortaya konulabilir.

KAYNAKÇA

- Atalay, T. (2003). *Geçmişten günümüze Kıbrıs idari yapılanma ve din eğitimi*. Konya: Mehîr Vakfı Yayınları.
- Atalay, T. (2007). *Kuzey Kıbrıs'ta din eğitimi ve cami hizmetleri: kurumsal yapılanma ve din görevlileri*. İstanbul: Seçil Ofset.
- Aydın, M. Ş. (2015). *Dinim İslam: temel bilgiler*. (2. Basım), Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Dam, H. (2004). Yaygın din eğitime ilişkin bazı temel sorunlar ve çözüm önerileri. *Türkiye'de yüksek din eğitiminin sorunları, yeniden yapılanması ve geleceğı sempozyumu*. (425-445), Isparta: S.D.Ü İlahiyat Fakóltesi Yayınları.
- Din İşleri Dairesi Kuralı. (1971). *Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi Resmi Gazete*. Sayı: 6/1971, (12 Mart 1971).
- Din İşleri Dairesi (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) Yasası. (1993). *KKTC Resmî Gazete* (59, 16 Haziran 1993).
- Din İşleri Başkanlığı. (2024). Personel ve cami istatistiğı. 11 Haziran 2024.
- KKTC Anayasa Mahkemesi. (2021). 3/21, 15 Nisan 2021.
- Korkmaz, S. (2020). Cinsiyete göre dindarlık: bir meta analiz çalışması. *Bilimname*, 2020 (43), 437-40.
- Nurçin, V. (2019). *Kıbrıs'ta din eğitiminin dönüşümü ve Türkiye'nin etkileri* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Özkan, Z. U. (2023). *Etkinliklerle dinimi öğreniyorum*. (11. Basım), Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Ribat Eğitim Vakfı. (2017). *Yaz dönemi dini bilgiler kursu öğrenci el kitabı*. Konya: Selçuk Belediyesi Yayınları.

Yapıcı, A. (2016). Cinsiyete göre farklılaşan dindarlıklar ve kadınlarda dinsel yaşamın farklı görüntüleri. *Dini Araştırmalar*, 19 (49), 131-161.

KKTC'DE MESLEKÎ ARAPÇA DERSİNE YÖNELİK ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Mehmet Ali Kılav ARAZ¹

1. GİRİŞ

Kıbrıs, tarihinde birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, Akdeniz'in doğusunda yer alan üçüncü büyük adadır. Konumu ve stratejik önemi nedeniyle ada, birçok kez el değiştirerek farklı devlet ve imparatorlukların egemenliği altına girmiştir (Alasya, 1977). Adanın İslamiyet'le tanışması Hz. Ebubekir dönemine, 632'li yıllara kadar gitmektedir. Hz. Osman döneminde Şam Valisi Muaviye tarafından 649 yılında yapılan seferle ada tamamen Müslümanların egemenliği altına girmiştir. 1571 yılında Osmanlı İmparatorluğu tarafından fethedilmesinin ardından uygulanan iskân politikası sonrasında adada Türk ve Müslüman nüfus artmaya başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun bir eyaleti olarak adadaki feodal sistem kaldırılmış, bir Osmanlı eyaleti Kıbrıs'ta, imparatorluk sınırları içerisindeki benzer bir sisteme geçilmiştir (Özmen, 2018). 93 Harbi olarak bilinen Osmanlı-Rus Savaşı'nda ada önce İngilizlere kiralanmış, I. Dünya Savaşı bahane edilerek 1914 yılında İngilizler tarafından ilhak edilmiştir (Bedevi, 1966). Kıbrıs'ta 1960 yılında İngilizlerin adadan ayrılma kararı alması sonrası Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar tarafından Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuş, ancak adada Müslüman Türklere yapılan saldırıların artması sonrasında Türkiye garantörlük hakkını kullanarak 20

¹ Doç. Dr., Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı, mehmetalikilay.araz@asbu.edu.tr, ORCID:0000-0002-1009-2100.

Temmuz 1974 tarihinde Kıbrıs Barış Harekatı'nı düzenlemiştir. Harekatın ardından 1975 yılında Kıbrıs Türk Federe Devleti, 1983 yılında ise Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ilan edilmiştir (Aydoğdu, 2005).

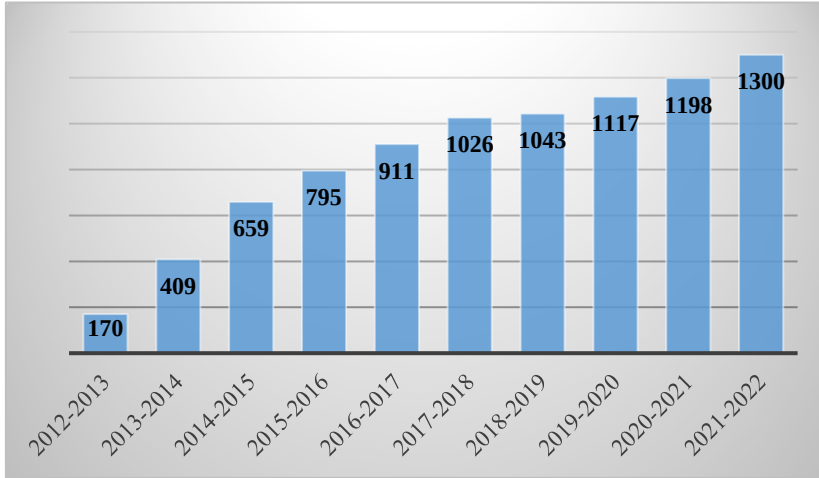
Gerek Osmanlı döneminde gerekse sonraki dönemlerde Anadolu ile Kıbrıs arasındaki yakın iş birliğinin sürekli bir şekilde devam ettiği görülür. Osmanlı sonrası Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanından sonra da tarihi, askeri, sosyal, ekonomik ve kültürel iş birliği süreci devam edegelmiştir. Adadaki Türk ve Müslüman nüfusun her türlü ihtiyacının yanı sıra eğitim ve din hizmetlerine yönelik ihtiyaçlarının karşılanması için de Türkiye'den din görevlisi ve öğretmen ihtiyacına binaen her yıl yüzlerce görevli adaya gelerek adadaki cami ve eğitim kurumlarında hizmet vermektedir (Atalay, 2003).

KKTC eğitim sistemi ile Türk eğitim sistemi ufak farklılıklar haricinde büyük oranda birbirine benzemektedir. Her iki ülke arasında imzalanan anlaşma ve protokoller kapsamında eğitim-öğretim hizmetleri arasında ortak hareket edilmektedir. Örneğin, Türkiye'de örgün eğitim kurumlarının teknolojik olarak desteklendiği Fatih Projesi kapsamında okullardaki akıllı tahta uygulamalarının Türkiye desteğiyle KKTC'de de uygulandığı görülür. Her iki ülke arasında ortak eğitim sistemi anlayışıyla Türkiye'den KKTC'ye ya da KKTC'den Türkiye'ye giden bir öğrenci, denklik konusunda herhangi bir sıkıntı yaşamadan, fark dersleri almadan kaldığı sınıftan öğrenimine devam edebilir. KKTC'ye ait özel dersler (Kıbrıs Tarihi, Kıbrıs Coğrafyası, Kıbrıs Edebiyatı) haricinde eğitim kitapları ve öğretim programlarında da benzerlikler vardır (Erden ve Erden,2019).

KKTC'de din görevlisi ve din dersi öğretmeni ihtiyacının yerel imkanlarla karşılanmasında yaşanan birtakım problemlerin varlığı ve KKTC'de yaşayan ailelerin çocuklarının temel dini eğitimlerini almaları konusundaki taleplerinin artması, adada din

eğitimi müfredatına sahip bir okul olan Hala Sultan İlahiyat Koleji'nin resmi olarak kurulmasına zemin hazırlamıştır. Açıldığı andan itibaren birçok tartışmalara da konu olan kolejin kapatılması için davalar açılmıştır (Nurçin, 2019). Hakkında medyada birçok olumsuz haber yapılmış olmasına bugün öğrenci mevcudu ile adanın en çok tercih edilen eğitim kurumlarından birisi olmuştur. Konunun hukuki ve politik boyutu bir yana bu araştırmanın konusunu oluşturan kolej, öğrenci sayısı, meslek dersleri branş öğretmenleri ve meslek dersleri öğretim programı olmak üzere üç temel alanda özetlenebilecek sorun alanları, genel bir bakış açısıyla incelenmiş, adadaki örgün din eğitiminin niteliği etkileyen bazı endişeler, meslekî Arapça dersi özelinde incelenerek bir gelecek perspektifi oluşturulması bağlamında incelenmiştir.

Şekil 1. 2012-2022 Yılları Arası Öğrenci Sayıları

Kaynak: (<http://eohd.mebnet.net>)

İlk olarak, “öğrenci sayısındaki artış” ve “farklı program türlerinin” okuldaki eğitimin niteliğini olumsuz etkileyen önemli bir unsur olduğu söylenebilir. 2011 yılında eğitim-öğretime başlayan kolej, açıldığı günden itibaren istikrarlı bir şekilde büyüyen öğrenci sayısına sahiptir. 2024 yılı itibariyle yaklaşık

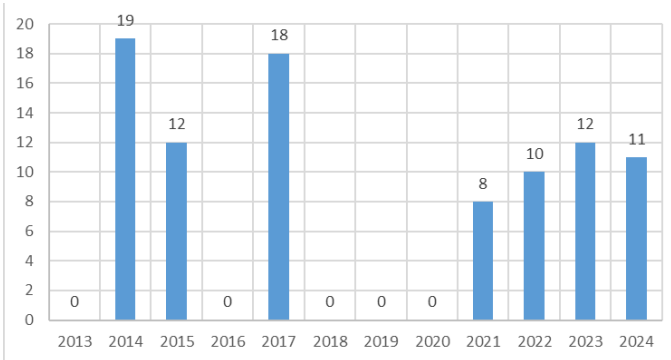
1376 öğrenciye eğitim vermektedir. Bu sayı, koleji KKTC'deki en kalabalık öğrenci nüfusuna sahip eğitim kurumu haline getirmektedir (Şekil 1).

Öğrencilerin sosyal ve kültürel gelişimlerine katkıda bulunmak amacıyla çeşitli faaliyetlerin de düzenlendiği eğitim kurumunda, “Kolej” ve “İlahiyat Anadolu” olmak üzere iki farklı bölüm yer almaktadır. Kolej bölümüne öğrenci kabulü, ilkokul 5. sınıfta ada genelinde, Türkiye’deki 8. sınıfta yapılan Liselere Giriş Sınavı (LGS) benzeri bir sınav olan ve KKTC Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan Kolejlere Giriş Sınavı (KGS) ile yapılmaktadır. Kolej bölümüne kayıt hakkı kazanan öğrencilerin dersleri ağırlıklı olarak yabancı dilde (İngilizce) olmaktadır. KKTC MEB 2019-2020 öğretim yılından itibaren İlahiyat Anadolu Lisesi Bölümü’ne öğrenci kabulüne başlamış 5. sınıfta bitiren KKTC’deki (devlet veya özel) ilkokulların son sınıflarında öğrenim gören öğrenciler 6. sınıfa sınavsız bir şekilde İlahiyat Anadolu bölümüne kaydolabilmektedir (mebnet, 2018).

Hala Sultan İlahiyat Koleji’nde iki farklı türde ve seviyede müfredatta sahip program uygulandığı görülmektedir. Bu iki programda zorunlu/ortak dersler, seçmeli dersler ve meslekî alan(dal) dersleri yer almaktadır. Zorunlu/ortak dersler, Türk dili ve edebiyatı, matematik, tarih, TC İnkılap tarihi ve Atatürkçülük, Coğrafya, Kıbrıs Türk edebiyatı, Kıbrıs Türk tarihi, Kıbrıs coğrafyası gibi hem Türkiye müfredatlı dersler hem de Kıbrıs’a özgü dersler yer almaktadır. Ortaokul ve liselerde okul şartlarına ve öğretmen durumuna göre resim, müzik, bilgi ve iletişim teknolojisi, uygulamalı meslek dersi gibi seçmeli dersler de müfredatta yer almaktadır (Nurçin,2019). Kolej ve İlahiyat Anadolu bölümlerinde uygulanmakta olan müfredatta Meslekî Arapça, Kur'an-ı Kerim ve tefsir, hadis, fıkıh, İslam tarihi vb. alan/dal meslek dersleri ortak olarak işlenmektedir. Bu derslerin haftalık ders saatleri ise bölümlere göre farklılaşmaktadır.

Hala Sultan İlahiyat Koleji'nde ikinci bir sorun alanının branş öğretmeni konusu olduğu söylenebilir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersi öğretmenliği konusunda ciddi bir öğretmen ihtiyacı bulunmaktadır. Bu durum, siyasi ve politik çeşitli faktörlere bağlı olarak ortaya çıkmıştır (Nurçin,2019). 2011 yılı öncesi, alana özel yüksek din eğitimi kurumlarının/ilahiyat fakültelerinin olmayışı, KKTC'de DKAB öğretmenliği için nitelikli eleman yetiştirecek yeterli sayıda yükseköğretim kurumu ve ilahiyat fakültesi bulunmaması, mezun sayısının ihtiyacı karşılamaması sonucunu doğurmaktaydı. Adadaki ilahiyat fakültelerinin mezun vermeye başlaması sonrasında ise DKAB öğretmeni atamalarının yapılamamasıdır. Yeterli sayıda mezun olmasına rağmen, sonraki yıllarda atamaların yapılmaması/yapılamaması sorunu daha da derinleştirmekte, bir yandan mevcut öğretmenlerin iş yükünü artırırken, diğer yandan meslek derslerinin nitelikli bir şekilde işlenmesini de zorlaştırmaktadır. Kolej bünyesinde bu duruma bir çözüm olması amacıyla KKTC Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye Cumhuriyeti MEB aracılığıyla DKAB ve İHL meslek dersleri öğretmeni görevlendirmeleri yaparak sorunu çözmeye çalışmaktadır (Şekil 2).

Şekil 2: 2013-2024 MEB Tarafından Yayımlanan Kılavuzlara Göre KKTC'de Görevlendirilecek DKAB ve İHL Meslek Dersleri Öğretmen Sayıları

Kaynak: (<https://yyegm.meb.gov.tr/>)

Hala Sultan İlahiyat Koleji'nin açılması ile birlikte özellikle meslek dersleri öğretmen ihtiyacının karşılanmasına yönelik görevlendirmeler halen devam etmektedir. Ancak bu çözüm, kalıcı ve sürdürülebilir değildir. Görevlendirilen öğretmenlerin sürekliliği ve istikrarı sağlanamamakta, bu da eğitimde aksamalara yol açmaktadır. Ayrıca, görevlendirilen öğretmenlerin KKTC eğitim sistemine ve müfredatına tam anlamıyla hâkim olmaması ya da adadaki eğitim sistemine adapte olmalarının zaman alması, eğitimin kalitesini olumsuz etkileyen bir diğer husustur. KKTC'de DKAB dersi öğretmenliği sorununun kalıcı bir çözüme kavuşturulması için acil ve kapsamlı adımlar atılması gerekmektedir (Kalkan, 2022). Bu kapsamda, mezunların istihdamına yönelik münhallerin artırılmasının KKTC eğitim sistemine önemli katkılar sunacağı söylenebilir. Ayrıca, KKTC'ye özgü müfredata ve eğitim sistemine hâkim öğretmenlerin yetiştirilmesi, duruma göre Türkiye'den görevlendirme sisteminin daha etkin ve istikrarlı hale getirilmesi vb. adımlar atılarak öğretmen ihtiyacının kalıcı bir şekilde karşılanması ve DKAB dersinin nitelikli bir şekilde işlenmesi sağlanmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Kolej'de sorun olarak üçüncü bir başlık ise “meslek dersleri öğretim programı” sorunudur. Yukarıda kısaca bahsedildiği üzere KKTC ve Türk eğitim sistemlerinin büyük oranda benzemektedir. Ders kitabı, ders araç ve gereçleri, teknolojik donanımlar konusunda olduğu gibi müfredat derslerinin öğretim programlarında da yakın bir benzerlik söz konusudur. Doğal olarak adanın kendine ait özellikleri, eğitim-öğretim durumları özellik ve diğer unsurları dikkate alınarak öğretim programları revize edilebilmektedir. Bu kapsamda KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı ve Doğu Akdeniz Üniversitesi (DAÜ) iş birliğiyle yürütülen Temel Eğitim Program Geliştirme Projesi (TEPGP), okul öncesi ve ortaokul sonuna kadar tüm eğitim kademelerini kapsayan müfredat ve ders

materyallerini güncellemeyi amaçlamaktadır. Proje kapsamında hazırlanan yeni müfredat ve ders kitapları 2023-2024 eğitim yılında okul öncesi, birinci, dördüncü ve altıncı sınıflarda uygulamaya konulmuştur. Ancak adadaki eğitim kurumlarında verilen derslerin tamamı ile ilgili öğretim programlarının geliştirilmesi zaman almakta bu dinamik olan süreçte bazı ders/ders gruplarının öğretim programları ile ders kitapları tam bir uyum içerisinde olamamaktadır. Adada öğretim programlarının genel anlamda yaşanan öğretim programı güncellenme sorununa ilaveten Hala Sultan İlahiyat Koleji meslek dersleri öğretim programının olmayışı zorunlu olarak önemli bir sorun alanına işaret etmektedir (Atalay, 2004). Bakanlık tarafından kolejin farklı bölümlerinde işlenen derslerin gerek ders saatleri gerekse sınıf seviyeleri, müfredat ve diğer hususlarla ilgili 2011 yılından itibaren henüz bir adım atılamamış olması, ders kitaplarının içeriğinin öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerine uygun olmaması gibi nedenler meslek dersleri müfredatları konusu eğitimin niteliğini olumsuz etkilemektedir.

Bu çalışmada KKTC Hala Sultan İlahiyat Koleji müfredat dersleri arasında yer alan Meslekî Arapça dersi müfredat içeriğinin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda öğretmenlere şu sorular yöneltilmiştir. Hala Sultan İlahiyat Koleji'ndeki,

1. Meslekî Arapça dersi sorun alanları nelerdir?
2. Meslekî Arapça dersi öğretim programına yönelik görüşleriniz nelerdir?
3. Öğrenci hazırbulunuşluk ve sınıf mevcudu hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
4. Öğretmen yeterlik ve niteliklerine ilişkin görüşleriniz nedir?
5. Kolejde Meslekî Arapça dersine yönelik önerileriniz nelerdir?

2. YÖNTEM

Bu araştırma nitel araştırma yönteminde tasarlanmıştır. Nitel araştırmalar, sosyal olguların ve anlamların derinlemesine ve kapsamlı bir şekilde keşfetmek amacıyla sosyal bilimler alanında sıklıkla tercih edilen bir araştırma yöntemidir. Nitel araştırma, sosyal bilimlerin, eğitim bilimlerinin, sağlık bilimlerinin ve diğer birçok disiplinin araştırmacıları tarafından kullanılmaktadır. Özellikle insan davranışlarını, deneyimlerini ve anlamlarını anlamak için önemli bir araçtır. Nitel araştırma yöntemleri, sosyal olguları ve anlamları derinlemesine ve kapsamlı bir şekilde keşfetmek için kullanılır.

Bu araştırma yönteminin, meslekî Arapça dersi müfredatı gibi karmaşık ve çok yönlü bir konuyu incelemek için ideal olduğu söylenebilir. Öğretmenlerin öğretim programından ne kadar memnun olduklarını ve programın istenen sonuçları sağlayıp sağlamadığını değerlendirmeyi içerir. Bu kapsamda KKTC’de Arapça öğretim programının, politikasının veya uygulamanın etkinliğini değerlendirmek için kullanılabilir.

Araştırma verileri, yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinde veri elde etme yollarından biridir. Bu görüşme türünde araştırmacı, önceden belirlenmiş bir dizi soruya sahip olsa da, katılımcıların yanıtlarına göre soruları takip etme ve yeni sorular sorma esnekliğine sahiptir (Creswell, 2018). Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilerek oluşturulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme formu, araştırmacının görüşmeyi organize etmesine, görüşmenin gidişatını takip etmesine ve görüşmeden en üst düzeyde bilgi toplamasına yardımcı olur.

3. ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın çalışma grubu, amaçlı örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemi, araştırmacının belirli bir amaca veya araştırma sorusuna cevap aramak istediği durumlarda kullanılan bir örnekleme yöntemidir. Bu çalışmada araştırmanın katılımcıları belirlenirken bazı ölçütler belirlenmiştir. Ölçütler, Hala Sultan İlahiyat Koleji'nde görev yapmak, DKAB, meslek dersleri ya da Arapça branşından olmak ve kolej bünyesinde meslekî Arapça derslerine giriyor olmaktır. Buna göre 2021-2022 eğitim öğretim yılında Hala Sultan İlahiyat Koleji'nde görev yapan ve meslekî Arapça dersine giren meslek dersleri ve Arapça branşlarında görev yapan 10 öğretmen çalışma grubunu oluşturmaktadır. Katılımcıların tamamı Türkiye'den görevli öğretmenlerdir. Katılımcıların 5'i erkek, 5'i kadındır. Erkek öğretmenlerin 4'ü 5, kadın öğretmenlerin 2'si 5 yıl, 2'si 3, 1'i ise 2 yıldır eğitim kurumunda görev yapmaktadırlar (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler

Değişkenler	(n)
Kadın	5
Erkek	5
KKTC MEB	-
TC MEB	10
1-2 yıl	1
3-4 yıl	2
5 yıl	7
Toplam	10

4. VERİ TOPLAMA

Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Görüşme formu oluşturulurken Ankara İlinde çalışma gurubuyla benzer özelliklere sahip KKTC'de görev yapmış olan üç öğretmen ile ön görüşme yapılarak, araştırılmak istenen konu hakkında açık uçlu sorularla araştırma sürecine

başlanılarak bilgi havuzu oluşturulması sağlanmıştır. Ön görüşme ve bilgi havuzundan elde edilen açık uçlu sorular iki meslekî Arapça dersi branş öğretmeni ve KKTC’de görev yapan bir akademisyenin görüş ve önerileri sonrasında yarı yapılandırılmış görüşme formuna son şekli verilmiştir.

Katılımcılarla görüşmeler yüzyüze yapılmıştır. Görüşme kayıtları katılımcıların genelini talebi üzerine not alınma suretiyle oluşturulmuştur. Katılımcılardan elde edilen veriler araştırma bulgularını iletmek ve daha fazla analiz için temel oluşturmak için kullanılan içerik analizi ile çözümlenerek, kodlar birleştirilmiş ve beş ana tema oluşturulmuştur. Bulgular kısmında katılımcı görüşlerine yer verilirken Ö1, Ö2, Ö3, ... şeklinde kodlamalar yapılarak, katılımcı görüşleri doğrudan alıntılar yapılarak sunulmuştur.

5. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde içerik analizi ile elde edilen verilere ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Bu kapsamda araştırma sorularından elde edilen bulgular beş ana tema altında birleştirilmiştir.

5.1.Meslekî Arapça Dersi Sorun Alanlarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların meslekî Arapça dersinin temel sorun alanlarına ilişkin bulgulara bu bölümde yer verilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 2’de yer almaktadır:

Tablo 2. Öğretmenlerin Arapça Dersi Sorun Alanlarına İlişkin Görüşleri

Tema	f
Arapça dersine karşı öğrencilerdeki olumsuz algı	7
Ders kitaplarının öğrenci seviyesine uygun olmaması	6
Ders saatlerinin yetersiz oluşu	5
Öğrenci hazırbulunuşluk düzeyleri	5
Sınıf mevcutlarının fazla olması	4

Tablo 2 incelendiğinde öğretmenler, Hala Sultan İlahiyat Koleji'nde meslekî Arapça dersine ilişkin en büyük sorun alanı olarak öğrencilerin bu derse ilişkin olumsuz algılarının olmasını ifade etmişlerdir. Öğretmenler ayrıca ders kitaplarının öğrenci seviyesine uygun olmadığını, ders saatlerinin yetersizliğini, öğrenci hazırbulunuşluk düzeylerinin istenilen seviyede olmadığını ve sınıflardaki öğrenci sayısının fazla olduğunu belirtmişlerdir. Tema ile ilgili öğretmen görüşlerinden bazıları aşağıda yer almaktadır:

“...Öğrencilerimizin Arapça dersine yönelik olumsuz algı sebebiyle başaramama korkusu yaşamalarını en temel sorun olarak görüyorum”(Ö2)

“...Öğrenciler Arapça dersinin kariyerleri için önemli olduğuna inanmıyorlar” (Ö9)

“... Arapça ders kitaplarının içeriğinin öğrenci seviyesine uygun olmaması” (Ö1)

“... Arapça dersi için öğrencilerimizin sosyo-kültürel yapıları ve hazırbulunuşluklarının yetersiz olmasıdır” (Ö4)

“...İlahiyat kolejinde ders saatlerinin az olması Arapça dersindeki başarıyı da olumsuz yönde etkilemektedir” (Ö7)

“Sınıf mevcutlarının fazla olması Arapça dersine ilişkin başarıyı olumsuz etkiliyor. Alt sınıflarda sınıfları 2'ye bölüyoruz ancak tüm sınıf düzeylerinde bunu yapamıyoruz” (Ö10)

5.2.Meslekî Arapça Dersi Öğretim Programına İlişkin Bulgular

Katılımcıların meslekî Arapça dersi öğretim programına ilişkin bulgulara bu bölümde yer verilmiştir. Görüşmelerden elde edilen bulgular Tablo 3'te yer almaktadır:

Tablo 3. Öğretmenlerin Arapça Dersi Öğretim Programına İlişkin Görüşleri

Tema	f
Arapça dersi öğretim programı olmayışı	9
İHL meslek dersleri öğretim programı	7
Derslerin kitap eksenli işlenmesi	4
Farklı bölüm ve sınıflarda aynı kitapların okutulması	4
Sınıf düzeylerinde birlik sağlanmaması	3

Tablo 3 incelendiğinde öğretmenler meslekî Arapça dersine ait bir öğretim programının olmayışının gelecek yıllarda bazı telafi edilemez hatalara neden olabileceğini, aynı şekilde İHL meslek derslerine yönelik bir öğretim programının da olmadığını, bu durumun derslerin kitap eksenli bir müfredat anlayışıyla işlenmeye ittiğini, alt sınıflarda müfredatı/ders kitabını yetiştirme anlayışıyla hareket edildiğini bunun da akademik başarıyı düşürdüğünü ifade etmişlerdir. Tema ile ilgili öğretmen görüşlerinden bazıları aşağıda yer almaktadır:

“...Arapça dersinin nasıl işlenmesi gerektiğine yönelik maalesef bir öğretim programı Kıbrıs'ta mevcut değil”
(Ö2)

“Arapça ve İHL meslek dersleri öğretim programı yok”
(Ö3)

“Bu dersle (Arapça) ilgili Türkiye'deki okullarımızda da benzer sorunlar var ama Kıbrıs'ta farklı değişkenlerle birleşince tamamıyla öğrenci seviyesini etkiliyor, maalesef öğretemiyoruz. Çocuklardan Hatay ve Güneydoğu Anadolu bölgesinden gelen çocuklar en azından yerel Arapçaları ile anladıkları için bir nebze başarı oluyor”
(Ö8)

“...Yıllık planlara kaynaklık edecek maalesef bir öğretim programı yok, Türkiye'den gelen kitaplarla aynı seviyede ders işleyemiyoruz, sadece ders kitabına bağlı kalmak zorunda kalıyoruz ” (Ö5)

“...Bir alt sınıfta öğrenilmesi gerekenler öğrenci seviyelerine bağlı olarak tam olarak öğretilemiyor. Dolayısıyla üst sınıflarda işlenmesi gereken konulara temel olacak bilgileri her sınıf düzeyinde yakalayamıyoruz. Aynı durum Kur'an-ı Kerim dersi içinde

geçerli. Örneğin 11. sınıflarda 7. sınıf ders kitabı işliyoruz”

5.3.Öğrenci Hazırbulunuşluk ve Sınıf Mevcudu Düzeyine İlişkin Bulgular

Katılımcıların öğrenci hazırbulunuşluk seviyesi ve sınıflardaki öğrenci sayısına ilişkin bulgulara bu bölümde yer verilmiştir. Görüşmelerden elde edilen bulgular Tablo 4'te yer almaktadır:

Tablo 4. Öğrenci Sayısı ve Hazırbulunuşluk Düzeylerine İlişkin Görüşler

Tema	f
Öğrenci hazırbulunuşluk seviyeleri	8
Sınıftaki öğrenci sayılarının fazla olması	6
Farklı bölümler arasındaki akademik başarı seviyesi	4

Tablo 4 incelendiğinde öğretmenler meslekî Arapça dersine yönelik gerek kolej ortaokul ve lise bölümü gerekse ilahiyat ortaokul ve lise bölümlerinin tümü için öğrenci hazırbulunuşluklarının çok zayıf olduğundan söz etmişlerdir. Öğrencilerin ilkökul yıllarında meslekî Arapça dersi için ön bilgi olarak Kur'an ve Arap alfabesiyle bir şekilde karşılaşmadıkları için ortaokula başladıkları ilk yıllarda büyük zorluk çektiklerini, yabancı dil öğrenimindeki dört temel beceri olan okuma, yazma, konuşma ve dinleme boyutlarıyla yoğun bir şekilde karşı karşıya kaldıklarında zorlandıklarını, ayrıca sınıflardaki öğrenci sayılarının fazla olmasının öğrenmeyi güçleştirdiğini ifade etmişlerdir. Tema ile ilgili öğretmen görüşlerinden bazıları aşağıda yer almaktadır:

“Müfredatta belirli bir yere gelmeniz gerekiyor. Ancak Arapça ders kitaplarındaki Arapça metinleri okumada, yazmada öğrencilerimiz zorluk çekiyorlar”(Ö1)
“...İlkokuldan sonra öğrenciler Arap alfabesiyle ilk kez tanıştıkları için büyük zorluklar yaşıyor” (Ö4)
“Maalesef öğrencilerden Arap alfabesiyle ilk kez karşılaşanlar oluyor. Okuma ve yazmada çok

zorlanıyorlarbilmeden geldikleri için Kur'an ve Arapça dersinde öğrenmeleri zor oluyor” (Ö5)

“Arapça dersinin saatleri, sınıftaki öğrenci sayısının fazla olması öğrenmeyi zorlaştırıyor” (Ö6)

“... Öğrencilerin Arapça dersinde okuma, dinleme, yazma ve konuşma hususlarında zorluk yaşıyorlar” (Ö2)

“...Dil öğrenimi açısından sınıf mevcutlarının fazla olması, ilahiyat ve kolej bölümlerindeki öğrenci seviyesi önemli bir nokta. Kolej kısmında öğrenci seçilerek geldiği için başarı daha yüksek, oluyor. İlahiyat Anadolu ortaokul bölümünde aynı kitap ve müfredatı işliyoruz kolej iyi olmasına rağmen iki ders saatinde zorlanıyoruz, ilahiyat bölümünde bu durum daha da zorlaşmaktadır” (Ö6)

5.4.Öğretmen Niteliklerine İlişkin Bulgular

Katılımcıların kolejde görev yapan öğretmen niteliklerine ilişkin bulgulara bu bölümde yer verilmiştir. Görüşmelerden elde edilen bulgular Tablo 5’te yer almaktadır:

Tablo 5. Öğretmen Niteliklerine İlişkin Görüşleri

Tema	f
Öğretmen ihtiyacı	8
Branş öğretmeni	6
İHL meslek dersleri öğretmenleri	4

Tablo 5 incelendiğinde öğretmenler, kolejde öncelikli olarak öğretmen ve branş öğretmeni ihtiyacının karşılanmasına vurgu yapmışlardır. Halihazırda İHL meslek dersleri branş öğretmeni ihtiyacı olduğunu, meslekî Arapça dersine yönelik bu branştaki ihtiyacın İHL meslek dersleri öğretmenleri tarafından karşılanabildiğini, önceki yıllarda (2018) Arapça branş öğretmeni talebinin olduğunu, sadece bir öğretmenin görevlendirildiğini, KKTC yükseköğrenim kurumlarında Arapça branşına kaynaklık edecek bir bölüm bulunmadığını, dolayısıyla meslekî Arapça alanına özgü atamanın düşük olduğunu ifade etmişlerdir. Tema ile ilgili öğretmen görüşlerinden bazıları aşağıda yer almaktadır:

“... Bu branşla ilgili en büyük sorun alanı bence öğretmen ihtiyacıdır. Benim branşım İHL meslek dersleri, 2018 yılında MEB’te öğretmenken özellikle KKTC’ Arapça

dersine ihtiyaç duyulduğu, Arapça dersini verip veremeyeceğimi sordular. Ben de alanla ilgili farklı tür ve içerikte müfredata yardımcı olsun diye kaynaklar hazırladım. Ancak buraya geldiğimde gördüm ki öğrencilerin seviyeleri çok düşük, çünkü Kıbrıs'ta ilk okul olduğu için daha sistem henüz oturmamış olduğunu gördüm.... Türkiye'de MEB'de Din Öğretimi Genel Müdürlüğü var. Burada henüz yok. Hatta medyayı takip ederseniz Din Kültürü dersine karşı olanlar var. Koleji gereksiz görenler var. Ama şu an adada en fazla öğrenciye sahip okul durumunda burası” (Ö5)

“...KKTC'ye geldiğimden beri öğretmen münhalleri konuşulur ama bir türlü öğretmen alımı yapılmaz. Bu durum din dersi öğretmenliği için böyle. Arapça için se daha düşük olasılıkta olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü Arapça öğretmenliği için lisans düzeyinde mezun verecek bir bölüm olmadığını biliyorum. Bu durumda adada ilahiyat fakültesi mezunlarından bu ihtiyacın karşılanması gerekir. Bence asıl mesele öğretmen sayısı, öğrenci sayısı çok fazla, bir de plansızlık var tabii ki,” (Ö3)

“... Meslekî Arapça dersi için branş öğretmeni ihtiyacı var denildi, aynı şekilde Arapça alanı için de branş öğretmenin derse girmesinin iyi olacağı ifade edildi ancak atama yapıldığını görmedim” (Ö5)

“...Öğretmen ihtiyacı var. Kolejde KKTC kadrosunda olan öğretmenlere göre daha fazla derse giriyoruz, en azından onlarla yakın ders saatimiz olsa öğrencilerle daha fazla ilgilenebiliriz.” (Ö6)

5.5.Meslekî Arapça Dersine Yönelik Öneriler

Katılımcıların meslekî Arapça dersinin durumuna ilişkin öğretmen önerilerine bu bölümde yer verilmiştir. Görüşmelerden elde edilen bulgular Tablo 6'da yer almaktadır:

Tablo 6. Öğretmenlerin Meslekî Arapça Dersine İlişkin Görüşleri

Tema	f
Arapça dersini öğrenciye sevdirmek	8
Buraya özgü ders kitabı hazırlanması	6
Müfredatın iyileştirilmesi	6
Ortaokul kısmında okuma ve yazmaya ağırlık verilmesi	5
Ders saatlerinin artırılması	4
Konu yoğunluğunun azaltılması	4
Ders dışı etkinlik ve zengin materyal içeriğinin oluşturulması	3

Tablo 6 incelendiğinde öğretmenlerin, öncelikli olarak öğrencilerdeki Arapça'nın zor bir ders olduğu algısının ortadan kaldırılması gerektiğine vurgu yaptıkları görülmektedir. Öğretmen ayrıca müfredatın iyileştirilmesi, öğrenci seviyesine göre bazı ağır konuların müfredattan çıkarılması, 6 ve 7. sınıflarda okuma ve yazmaya ağırlık verilmesi, ders saatlerinin artırılması gibi konularda yapılacak düzenlemelerin önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Arapça yarışma ve etkinlikler yapmanın, öğrencilerin Arapça'ya karşı ön yargılarını kırmada önemli olduğunu, görsel, işitsel, pano vb. materyallerle müfredatın zenginleştirilmesinin faydalı olacağını belirtmişlerdir. Tema ile ilgili öğretmen görüşlerinden bazıları aşağıda yer almaktadır:

“...Kolej ve İlahiyat Anadolu bölümlerinde 6. sınıflarda öğrencilerin yıl boyunca Arapça dersinde sadece okuma ve yazma konusunda yoğunlaşmasının faydalı olacağını düşünüyorum” (Ö7)

“...Arapça dersinde amaç dili öğretmek ise ders sayılarının artırılması, müfredatın iyileştirilmesi ve sınıfların fiziki şartlarının dil öğretimine uygun hale getirilmesi önemlidir”(Ö3)

“...Eğer amaç Arapça kitapların içeriğinin en basit cümleler ile diğer meslek derslerinin içeriğine uyumlu hale getirilmesi ve ders kitaplarının dini işitsel ve görsel materyallerle desteklenmesi...”(Ö10)

“...Arapça dersinde öğrenciye not verirken tek amacın ölçme ve değerlendirme olmaması, öncelikli amacın öğrenciye dersi sevdirmek ve ders ile ilgili kaygılarını gidermek için notun bir motivasyon aracı olması önemli bence” (Ö1)

“...Arapça dersinde öğrencilerin okuma, dinleme, yazma ve konuşma becerilerinin geliştirilmesi için planlamaların yapılması ve materyallerin temin edilmesi...Örneğin:Basit Arapça hikaye kitaplarının okutulması ve Arapça çizgi film izletilmesi gibi...” (Ö9)

“...Ders dışı Arapça etkinlikler, Arapça skeç, oyunlar, şarkı ve şiir dinletileri oluşturulması ve öğrencilerin katılımlarının sağlanması...”(Ö5)

“...Ders kitaplarının harekelendirilmesi ve hareke birliğinin sağlanması... Arapça ders kitaplarında konu yoğunluğunun azaltılması” (Ö8)

“...Bütün kademelerde İmam-Hatip Lisesi ders kitaplarının değil, ortaöğretim Arapça kitaplarının okutulması” (Ö2)

“...Okul koridorlarında Arapça panoların hazırlanarak öğrenci ilgisinin çekilmesi...okulda öğrencilere verilecek Arapça yaprak test, kelime kağıdı vb.”(Ö6)

6. SONUÇ

Bu çalışmada, KKTC Hala Sultan İlahiyat Koleji müfredat dersleri arasında yer alan meslekî Arapça dersi müfredat içeriğinin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda, meslekî Arapça dersi ile temel sorunların neler olduğu, dersin müfredatı, ders kitabına yönelik sorunlar, haftalık ders saatleriyle ilgili sorunlara yanıt aranarak öğretmenlerin önerileri doğrultusunda görüşlerine yer verilmiştir.

KKTC eğitim sisteminde Hala Sultan İlahiyat Koleji özelinde Meslekî Arapça dersinin güncel durumunun öğretmen görüşlerine göre incelendiği bu araştırmada öğretmenlerin genel olarak bu dersin içeriği ve niteliğine yönelik olumsuz görüş bildirdikleri belirlenmiştir. Açıldığı 2011 yılından itibaren kolejin 143 öğretmeni 1300’ün üzerinde her geçen gün artan öğrencisi ile adada önemli bir ihtiyaca cevap verdiği görülmektedir. Ancak siyasi ve eğitim politikalarından kaynaklı bazı nedenler başta olmak üzere dersin niteliğini olumsuz etkileyen diğer bileşenler nedeniyle önümüzdeki yıllarda sadece Arapça dersi için değil İHL meslek dersleri ve diğer branşlarda dahil önemli sorunlar ile karşı karşıya olacağı sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Öğretmen görüşlerinden elde edilen bulgular kapsamında meslekî Arapça dersi ile ilgili sonuçlar şu başlıklar altında ilgili literatür kapsamında değerlendirilmiştir.

Öğrencilerde Meslekî Arapça dersine karşı ilgisizlik söz konusudur. Bu nedenle öncelikle öğrencilerde “Arapça öğrenilmesi zor bir dil”, “bu ders bizim ne işimize yarayacak” vb. olumsuz öğrenci algılarının ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bunun için okul yönetimi ve öğretmenlere bir takım görevler düşmektedir. Okul yönetiminin bakanlıkla iş birliği içerisinde ders saati, müfredat, etkinlik, yarışma vb. yapacağı düzenlemeler faydalı olacaktır. Bu süreçte asıl büyük görev ise öğretmenlere düşmektedir. Öğrencilerin bu süreçte en fazla etkiletişimde olduğu kişiler öğretmenlerdir. Dolayısıyla müfredatı yetiştirmek önemlidir anlayışının bir kenara bırakılarak önce dersi sevdirmek, dersleri daha eğlenceli hale getirme, öğrenme sürecinde öğrencilerin daha aktif olması vb. çabalarla öğrencilerdeki olumsuz algı ve tutumların ortadan kaldırılmasında önder olmaları gerekmektedir.

Arapça öğretiminde yöntem ve amacın ne olması gerektiğinin netleştirilmesi gerekmektedir. KKTC’de meslekî Arapça dersinin amacı ne olmalı sorusunun cevabının uygulayıcı ve politika yapıcılar tarafından incelenmelidir. Bu konuyla ilgili iki yaklaşım fikir olarak tartışılabilir. İlki bu dersin amacı öğrencilerin dini bilgileri anlama, hayata geçirme konusunda destek amaçlı bir süreç. Diğeri ise yabancı bir dil öğretimi odaklı bir süreç. Gerek öğretmen ihtiyacı gerekse ders saatleri ve öğrenci hazırbulunuşlukları açısından düşünüldüğünde öğrencilerin günlük yaşamda ihtiyaç duyduğu temel dini bilgileri daha kolay anlama ve günlük hayatta kullanmaya odaklanan bir sürecin daha verimli olacağı düşünülebilir.

Meslekî Arapça dersi öğretim programının olmaması büyük bir sorundur. Hakbuki, Arapça gibi dersin bir öğretim programının olması müfredatının sistematik bir şekilde işlenmesinin hem öğrenciler hem de öğretmenler için birçok faydası vardır. Öğrenci öğrenmesini organize etmeye, öğretmenlere rehberlik etmeye, değerlendirmeyi kolaylaştırmaya,

iletişimi geliştirmeye, tutarlılığı teşvik etmeye ve eğitim standartlarını karşılamaya yardımcı olabilir.

Kolejdeki meslekî Arapça dersi içerik ve müfredatı için öğrenci seviyesi ve öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri yeterli değildir. Öğrenciler koleje geldiklerinde gerekli alt yapıya sahip olmadıkları için öğrenciler zorlanmaktadır. Ortaokul 6 ve 7. sınıf düzeyi bu aşamada kritik bir öneme sahiptir. Bu durum öğrencilerin 12. sınıfa gelinceye kadar devam edebilecek bir süreçte öğrencilerin kendilerini yetersiz görmelerine neden olmaktadır(Erkan,2023:181). Bu durum derse yönelik olumsuz algıların oluşmasına da zemin hazırlamaktadır. Öğrenciler kariyer gelişimi açısından Arapça ve meslek derslerinin bize ne faydası olacak bunu hayatımızın hangi aşamasında kullanacağız şeklinde bir algıyı doğurmaktadır.

Arapça ders kitaplarının seviyesi öğrenci seviyesine göre çok ağırdır. Arapça ders kitabı müfredatının azaltılmasının faydalı olacağı ifade edilmektedir. Türkiye’de İmam Hatip Liseleri müfredatında yer alan ders kitaplarının konu ve içerik olarak aynı şekilde KKTC’de ders kitabı olarak okutulması öğrencilerin derse yönelik motivasyonlarını düşürmektedir. Ayrıca öğrencilerin bu durumla bağlantılı olarak branşa ve alan öğretmenlerine yönelik olumsuz algıları da artırmaktadır(Kalkan, Başkonak ve Tepe, 2021).

Sınıflardaki öğrenci sayısının fazla oluşu dersin akademik başarısını da etkilemektedir. Dil öğretiminde okuma, yazma, dinleme ve konuşma becerilerine odaklanılan bir müfredat anlayışı benimsenmelidir. 6 ve 7. sınıflarda okuma ve yazmaya odaklanılması gerektiğinden söz edilmişti. Bu sınıf düzeylerinde Kur’an-ı Kerim derslerinde öğrencilere yazma çalışmaları da verilerek destek sağlanabilir.

Ders içerikleri daha yüzeysel işlenerek ve temel konular basit örneklerle öğrenci seviyesine uygun olarak verilmesi faydalı

olacaktır. Öğrencilerin harekesiz okumaları zayıf olduğundan okuma konusunda isteksiz oldukları görülmüştür (Kalkan,2022). Amaç dili öğretmekse ders saatleri yetersiz, temel bilgilere yönelik müfredatta iyileştirilmelidir.

Hala Sultan İlahiyat Koleji'ndeki meslekî Arapça ders saatlerinin yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Okul müfredatında yabancı dil olarak İngilizce ve Meslekî Arapça dersi olmak üzere iki yabancı dil bulunmaktadır. Yabancı dil olarak İngilizce ders saatlerinin müfredatta daha fazla yer almasına rağmen meslekî Arapça dersinin ders saatlerinin daha az olduğu görülmektedir (Tablo 7). Muhakkak ki her yabancı dilin kendine özgü zorlukları vardır. Bu durum Arapça ve İngilizce için de geçerlidir. Aslında bu konuda kesin bir saat sayısı vermek zordur, çünkü ideal ders saati sayısı, öğrenciye, derse, müfredat vb. birçok faktöre bağlıdır.

Öğrenciye bağlı olarak; öğrencinin motivasyonu, öğrenme stili, sahip olduğu ön bilgi düzeyi, ders/yabancı dil bağlamında; ders süresi, ders sıklığı, ders ve formatı ve nitelikleri ve öğretmen nitelikleri, müfredata bağlı olarak; dil becerilerinin kapsamı, dil seviyesi ve öğrenme hedefleri bu faktörler arasında sayılabilir. Ayrıca daha önce yabancı dil eğitimi almış öğrenciler, yeni bir dile başlayan öğrencilere göre daha az ders saati ile ilerleme kaydedebilirler. Genel olarak, Avrupa Konseyi tarafından önerilen ideal yabancı dil ders saati sayısı haftada 4-6 saattir. Bu, öğrencilerin CEFR'de B1 seviyesine ulaşmalarını sağlayacak minimum saat sayısıdır. Daha yüksek seviyelere ulaşmak için daha fazla ders saati gerekli olabilir.

Tablo 7. Haftalık Meslekî Arapça ve İngilizce Ders Saatleri

Kolej Bölümü Meslekî Arapça Ders Saatleri						
Ortaokul Bölümü				Lise Bölümü		
6.Sınıf	7.Sınıf	8.Sınıf	9.Sınıf	10.Sınıf	11.Sınıf	12.Sınıf
2	2	2	2	2	2	2
Kolej Bölümü İngilizce Ders Saatleri						
Ortaokul Bölümü				Lise Bölümü		
6.Sınıf	7.Sınıf	8.Sınıf	9.Sınıf	10.Sınıf	11.Sınıf	12.Sınıf
10	9	8	4	4	4	4
İlahiyat Anadolu Lisesi Bölümü Meslekî Arapça Ders Saatleri						
Ortaokul Bölümü				Lise Bölümü		
6.Sınıf	7.Sınıf	8.Sınıf	9.Sınıf	10.Sınıf	11.Sınıf	12.Sınıf
2	2	2	3	3	2	2
İlahiyat Anadolu Lisesi Bölümü İngilizce Ders Saatleri						
Ortaokul Bölümü				Lise Bölümü		
6.Sınıf	7.Sınıf	8.Sınıf	9.Sınıf	10.Sınıf	11.Sınıf	12.Sınıf
6	6	6	4	3	3	3

Tablo 7’de görüldüğü üzere, Kolej ve İlahiyat Anadolu bölümleri arasında Arapça ve İngilizce derslerine ait haftalık ders saatleri arasındaki farkın çok büyük olduğu görülmektedir. Meslekî Arapça dersinin hem kolej hem de İlahiyat Anadolu bölümlerinde haftalık ortalama ders saatlerinin 2 saat olduğu görülmektedir. Buna karşılık İngilizce dersi haftalık ders saatleri maksimum 10 minimum 3 saattir.

Branş/alan öğretmenlerinin meslekî Arapça dersini sevdirmek amacıyla özel çaba göstermeleri gerekmektedir. Ders öğretmeninin temel amacı “dersi sevdirmek” olmalıdır. Öğrenciye not verirken tek amaç not olmamalı, öğrenci seviyelerine uygun materyallerin aktif kullanılmasının, interaktif etkinlikler ve akıllı tahtaların aktif şekilde kullanılmasının öğrencilerin derse katılımı ve dersi sevmek konusunda katkı sağlaması faydalı olacaktır. Bu noktada alan öğretmenleri öğrencilerine derslerini sevdirmek için, başta kendi motivasyonlarını oluşturarak, öğrenci odaklı bir ortam oluşturma, eğlenceli ve etkileşimli dersler tasarlama, öğrencileri başarılarında ödüllendirme, öğrencileriyle daha iyi

iletişim kurma vb. birçok farklı yöntem kullanabilir (Kalkan, Atasoy ve Karadağ, 2022).

Sonuç olarak, Türkiye'deki imam hatip liseleri müfredatıyla benzer bir müfredata sahip okul olan Hala Sultan İlahiyat Koleji'nin KKTC'de açıldığı günden itibaren öğrenci sayısının arttığı görülmektedir. Eğitim sisteminin dinamik yapısı nedeniyle zamanında alınmayan önlem ve tedbirlerin yapılmaması uzun vadede telafi edilemez sonuçlar doğurabilmektedir. Bu nedenle Hala Sultan İlahiyat Koleji'nde eğitimin niteliğine yönelik meslekî Arapça dersi özelinde yapılan bu araştırmadan elde edilen sonuçların adadaki din eğitiminin geleceğine yönelik politikalar oluşturulmasına katkı sağlaması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Alasya, H. F. (1977). *Kıbrıs tarihi ve Kıbrıs'ta Türk eserleri*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Atalay, T. (2004). Öğretmen ve müfredat ekseninde KKTC'de örgün din eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7-39.
- Aydoğdu, A. (2005). *Kıbrıs sorunu çözüm arayışları*. Ankara: Asil Yayınları.
- Bedevi, V. (1966). *Kıbrıs tarihi*. Lefkoşa: Kıbrıs Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Creswell, J. W. (2018). *Qualitative research design: From concepts to applications*. Sage publications. <https://us.sagepub.com/en-us/nam/research-design/book270550>.
- Erkan, M.(2023). *Öğretmen ve veli görüşlerine göre KKTC'de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi*. (Yayımlanmamış doktora tezi).Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
- Erden, H. ve Erden, A. (2019). KKTC eğitim sisteminde yaşanan güncel sorunlar, *Sakarya University Journal of Education*, 282-303.
- Kalkan, Ü., Başkonak, M., & Tepe, M. İ. (2021). Din Dersine Yönelik Öğrenci Tutumlarının İncelenmesi: KKTC Örneği. *Turkish Studies-Comparative Religious Studies*, 16(1).
- Kalkan, Ü. (2022). Öğrencilerin İlahiyat Koleji, Meslek Dersleri ve Meslek Dersleri Öğretmenlerine İlişkin Metaforik Algıları: KKTC Örneği. *ULUM*, 5(1), 17-41.
- Kalkan, Ü., Atasoy, R., & Karadağ, M. (2022). DKAB ve İHL meslek dersleri öğretmenlerinin iletişim becerilerinin öğrenci tutumlarına etkisi. *Mütefekkir*, 9(17), 149-176.
- Mebnet, 2018.
<http://www.mebnet.net/sites/default/files/IlahiyatAnadol uLisesiBasvuruKlavuzu.pdf>

- Nurçin, V. (2019). *Kıbrıs'ta din eğitiminin dönüşümü ve Türkiye'nin etkileri*(Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi.
- Özmen, S. (2018). Kıbrıs Türklerinin kökeni ve sosyo-kültürel özellikleri. *Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi*, 2(3), 21-33.

KUZEY KIBRIS'TA DIN EĞİTİMİ ARAŞTIRMALARI I

yaz
yayınları

YAZ Yayınları
M.İhtisas OSB Mah. 4A Cad. No:3/3
İscehisar / AFYONKARAHİSAR
Tel : (0 531) 880 92 99
yazyayinlari@gmail.com • www.yazyayinlari.com